

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

EXISTENCIÁLNÍ HRDINOVÉ VYBRANÝCH PRÓZ VLADIMÍRA KÖRNERA

(Existential Characters of Selected Works of Prose Written by Vladimír
Körner)

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Anna Stejskalová

Autorka diplomové práce: Jana Králová
Branislavova 1417, Beroun 2, 266 01
Český a německý jazyk pro 2. stupeň ZŠ a
SŠ Prezenční studium

Rok dokončení diplomové práce: 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury.

V Berouně, 26. 4. 2010

Jana Králová

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní doktorce Anně Stejskalové, která mi byla při psaní diplomové práce velkou oporou, za její cenné a podnětné rady a vstřícnou spolupráci.

OBSAH

1. Úvod	1
2. Historická versus existenciální próza – vysvětlení pojmů	5
2.1. Existencialismus jako filozofický a literární směr a existenciální próza.....	5
2.1.1. Charakteristika existencialismu	5
2.1.2. Existencialismus ve světové a české literatuře	8
2.2. Historická próza	12
2.2.1. Charakteristika historické prózy	12
2.2.2. Vývoj historické prózy (historického románu) v české literatuře.....	13
3. Vladimír Körner (životní osudy a jejich vliv na tvorbu)	16
4. Körnerovo dílo	21
4.1. Celková charakteristika díla	21
4.2. Rozdělení tvorby	22
5. Charakteristika a analýza vybraných děl Vladimíra Körnera	24
5.1. Střepiny v trávě	26
5.2. Údolí včel	38
5.3. Lékař umírajícího času	45
5.4. Anděl milosrdenství	56
6. Kam zařadit hrdiny Körnerových próz?	64
7. Závěr	69
8. Resumé, Summary	72
9. Klíčová slova	74
10. Prameny a literatura	75

1. Úvod

V diplomové práci jsem se rozhodla věnovat rozboru díla Vladimíra Körnera. Tento autor byl pro mě zcela neznámý až do té doby, kdy jsem na semináři dostala za úkol přečíst si jeho novelu Údolí včel a interpretovat ji pro své spolužáky. Musím říci, že mě tato próza vnitřně velmi zasáhla, přečetla jsem ji jedním dechem a ještě několik dní poté jsem o příběhu v ní vylíčeném musela přemýšlet. Příběh tragický, odehrávající se v dávné minulosti, avšak přesto tak naléhavý a současný. Mistrná fabulace, použití krásného jazyka, který je pro větší autentičnost promíšen germanismy, scény, jež jsou zobrazeny tak realisticky, že cítíte slaný vzduch u Baltského moře, slyšíte hučení divokých včel i zpěv ptáků a mrazí vás při vytí vlčí smečky, která je schopná rozdrásat člověka k smrti. Není náhoda, že autor je zároveň i scénárista, „oko kamery“ je v jeho dílech až hmatatelné a všudypřítomné, přesto nemám pocit odosobnění. Naopak – při čtení Körnerových próz se cítím být přímo vztažena do děje, poznávám příběhy lidí a snažím se vcítit do jejich osudů. Körnerova próza není veselá, zábavná a odlehčená a ani se nepokouší být. Tragičnost lidských příběhů je zde podávána velmi otevřeně, zpříma a syrově, bez okolků, vytáček či opisů. Tohle se tak stalo, děje se tak dodnes a ty, milý čtenáři, se s tím poper! Já sama se s Körnerovým dílem „peru“ ráda, protože mě pokaždé osloví a baví mě hledat paralelu mezi příběhem zasazeným do minulosti a příběhy současných lidí, ať už se to týká mě osobně, mé rodiny, přátel, nebo současné společnosti jako celku.

Vladimír Körner je často skrz své náměty čerpané z minulosti řazen k autorům historické prózy a je spojován s jejími dalšími tvůrci, například s Jiřím Šotolou, Josefem Tomanem, Bohumilem Říhou či Oldřichem Daňkem. Podle studie Blahoslava Dokoupila Čas člověka, čas dějin má Vladimír

Körner blízko k Jiřímu Šotolovi „svým přístupem k historii, zdůrazňováním nadčasových složek lidského osudu a pomíjením jeho konkrétně historické determinace, stejně jako snahou o výrazovou osobitost ... I jeho zajímají postavy, jež se dostávají pod kola dějin, anebo se dějinám snaží uniknout.“¹

Ačkoliv je Körnerova tvorba spjata s historickými náměty, více i méně důležitými historickými událostmi a děj se odehrává v různě vzdálené minulosti – od raného středověku po novověké dějiny – obzvláště pak v období 2. světové války, je Körnerův přístup k historii natolik specifický, že jeho próza primárně historická není, což on sám v mnohých dílech zdůrazňuje. Románu Lékař umírajícího času předchází například upozornění, že „nejde o historický román“, že „historické kulisy byly použity jako pouhý svědek jednoho lidského údělu, který se v řečišti času tak pramálo mění ...“². V třetím dílu Dějin české literatury Pavla Janouška a kol. je sice Körner zařazen do kapitoly Historická a apokryfní próza šedesátých let, avšak také se zde píše, že „Körner programově zdůrazňuje, že nechce psát klasickou historickou beletrii zakotvenou v dějepisných datech, že jeho poměr k pramenům je volný, a spíše zdůrazňuje jako motivační faktor svou ‚zálibu ve vyprávění‘ ... vidí vztah člověka a dějin jako vztah tragického zmarnění, lidský život u něho připomíná bloudění v kruhu, při němž se hrdina vrací na původní místa a ke zkušenostem, které byly směrodatné pro jeho lidské určení“.³

Kam tedy vlastně Vladimíra Körnera zařadit? K jakému uměleckému směru, k jakému literárnímu proudu? Já osobně vnímám jeho prózu jako existenciální s historickými prvky. Tento názor zastává v České literatuře od počátků k dnešku také kolektiv odborníků touto stručnou a výstižnou charakteristikou: „Körnerovy prózy se nesoustřeďují k tomu, ‚jak to bylo‘, ale míří k existenciálním, nadčasovým problémům člověka. Jejich hrdinové jsou

¹ DOKOUPIL, B. *Čas člověka, čas dějin*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 47.

² KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984.

³ JANOUŠEK, P. a kol. *Dějiny české literatury 1945-1989. Díl III. (1958-1969)*. Praha: Academia, 2008, s. 381.

osamělci, lidé nerozhodní a hledající. Častými motivy jsou násilí, fanatismus, pustošení; závěr pak bývá neúprosně tragický“.⁴ V popředí všech příběhů stojí totiž vztahy lidí, jež jsou osudově dané a nedějí se jen tak, pro nic za nic, nejsou povrchní. Právě nadčasová platnost Körnerových próz, přičemž dějinné události se zdají být pouhou kulisou, mě po přečtení Körnerova díla vždy zasáhne, protože mám pocit, že všechny ty zápletky, setkání, rozloučení se mohou stát kdykoliv, možná jen s mírnými nuancemi danými dobou, v níž se lidé narodili a musí žít. Je jasné, že všechny Körnerovy příběhy o osudech lidí jsou vystupňovány prostředím a životními situacemi, ve kterých se jednotlivé postavy nacházejí. Jinak se chovají lidé za časů míru a hojnosti, kdy jim nic nechybí a nejde jim o pouhý holý život, o nějž protagonistům Körnerových próz většinou jde, a asi právě proto jsou jeho příběhy tak syrově naléhavé, donucující k tomu, aby se jako čtenář zamyslela nad svým životem, životy svých bližních a společností celkově. Autor rozhodně nechce nikoho vychovávat nebo umravňovat, pouze předkládá příběhy, jež se dotýkají samotné lidské existence, smyslu bytí a smrti, tápání. Dotýkají se otázek, jimiž se lidstvo zabývá po celou dobu své existence: Co je to láska k bližnímu? Jsme jí vůbec schopni? Existuje Bůh? A jestli ano, proč dopouští, aby na světě bylo tolik utrpení? Může nás vůbec víra zachránit? Budou lidé někdy schopni neválčit? Jaký smysl má vůbec válka a utrpení?

Tím byly Körnerovy příběhy velice aktuální nejen v době svého vzniku, ale jsou i dnes, mají stále co říci, a v tom dle mého názoru spočívá jejich největší síla. Kdy jindy by měl být apel na používání vlastního myšlení a rozhodování tak důležitý, jako je tomu právě v dnešní době, kdy lidé – snad z pohodlnosti – často slepě přijímají informace jako dogmata, jako pravdy, které jsou dané a nelze o nich diskutovat. V důsledku absence kritického myšlení se pak snadno stávají pouhými loutkami a nástroji pro plnění jakýchsi

⁴ LEHÁR, J. a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, s. 801-802.

vyšších cílů jiných jedinců, kteří tyto drobné, zmanipulované jedince zneužívají, aniž by si to ti zneužívání vůbec uvědomovali. Tento problém se táhne celými lidskými dějinami, ať už jde o násilnou christianizaci pohanů, rekatolizaci a s ní spojené vyhánění protestantů a hony na čarodějnice, nebo židovské pogromy, fašismus či komunismus.

V diplomové práci je mým cílem zdůvodnit zařazení autorova díla k existenciální, nikoli k historické próze, prokázat přítomnost současnosti až nadčasovosti v příbězích, jež jsou zasazeny často do dávné minulosti, což by mohlo vést k zařazení Vladimíra Körnera spíše k autorům historické prózy. Jako základní metodu při psaní této práce jsem zvolila interpretaci konkrétních Körnerových děl a získané poznatky budu konfrontovat s dostupnou odbornou literaturou.

2. Historická versus existenciální próza – vysvětlení pojmů

Než se budu zabývat samotným Vladimírem Körnerem, jehož řadím k existenciálním autorům, a jeho dílem, je nutné vysvětlit pojmy, zmiňované v úvodu, a to historická próza a existenciální próza, respektive existencialismus. Musí být totiž jasné, v čem se liší pojetí látky z historického a existenciálního hlediska, co je pro tyto směry charakteristické a z čeho vycházejí.

2.1. Existencialismus jako filozofický a literární směr a existenciální próza

2.1.1. Charakteristika existencialismu

Existenciální literární proud vychází z filozofického směru existencialismu, řidčeji existencionalismu, jenž vznikl po první světové válce v Německu. Filozofie vznikla z podnětů fenomenologie a myšlenek dánského filozofa Søreny Kierkegaarda, přičemž jej dále reprezentovali Martin Heidegger, Karl Jaspers, Gabriel Marcel, Jean Paul Sartre a jiní. Tento proud byl nejvlivnější po druhé světové válce, projevil se zejména v literárních dílech francouzských autorů. Vnitřně se existencialismus dělí na existencialismus křesťanský (zastávali ho například Gabriel Marcel či Karl Jaspers) a ateistický (Marin Heidegger a francouzští existencialisté jako Jean-Paul de Sartre, Albert Camus). Rozdíl mezi ateistickým a křesťanským existencialismem je ten, že zastánci ateistického směru tvrdí, že *existence předchází esenci*. „Znamená to, že člověk nejprve existuje, setkává se se

světem, vynořuje se v něm, a teprve potom sám sebe definuje.“⁵ Není zde tedy Bůh jako prvotní stvořitel, zákonodárce, tvůrce lidského konceptu, není tu nikdo, kdo by předem řekl, jak má člověk vypadat, co by měl dělat a čím by se měl řídit. Člověk se musí od narození do smrti sám protloukat životem, hledat svoji životní cestu a své lidství. I proto se existencialismus řadí k humanistickému filozofickému proudu, protože v centru jeho zájmu stojí člověk a jeho bytí.

Je pro něj charakteristický *„pocit absurdnosti světa, bezmocnosti a z toho vyplývající úzkosti... Podle existencialismu není život člověka ničím určen, jeho náplň a zaměření záleží výhradně na volbě činu. Jedinec překonává základní životní pocit nesmyslnosti, úzkosti, opuštěnosti a beznaděje, dobývá si svobodu tím, že se nepodřizuje prostředí, konvenci, okolnostem; za své činy odpovídá jen svému chtění, rozhoduje se zcela nezávisle na čemkoli, bez jakéhokoli jiného určení, než je vlastní vůle... Nenechat se vázat žádnými okolnostmi znamená nenechat se vázat nejen měšťáckou konvencí a přetvářkou, ale ani ohledy na druhé osoby, povinností, zákonitostí, logickou čehokoli, co nevychází z lidské vůle.*“⁶

Jean-Paul Sartre, zastánce a tvůrce existenciální filozofie, přesněji řečeno ateistické existenciální filozofie, ve svém díle Existencialismus je humanismus tvrdí: *„... Existencialismem rozumíme učení, které umožňuje lidský život a které navíc prohlašuje, že každá pravda a každý čin zahrnují určité prostředí a určitou lidskou subjektivitu.*“⁷ V popředí existenciální filozofie stojí člověk jako takový, jako tvor, který nebyl podle Sartrova ateistického pojetí existencialismu stvořen Bohem, takže nemá předem narýsovanou budoucnost. Nejsou zde ani posmrtné peklo či ráj, pomyslný „ráj“ či „peklo“ si vytváří každý sám na zemi, protože budoucnost závisí na každém jedinci zvlášť, je jen na něm, jak se svým životem naloží, jakým

⁵ SARTRE, J.-P. *Existencialismus je humanismus*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 16.

⁶ FISCHER, J. O. a kol. *Francouzská literatura. Malá moderní encyklopedie*. Praha: Orbis, 1960, s. 223.

⁷ SARTRE, J.-P. *Existencialismus je humanismus*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 10.

směrem se dá. „Jestliže člověk, jak ho pojímá existencialista, není definovatelný, je tomu tak proto, že zpočátku není člověk ničím. Bude až později a bude takovým, jakým se učiní. Není tedy žádná lidská přirozenost, protože není Bůh, který by ji pojal ve své mysli. Člověk pouze je, a to nejen takový, za jakého se považuje, ale je takový, jakým se učiní. Taková je první zásada existencialismu. To je to, co se rovněž nazývá subjektivitou a co se nám týž jménem vytýká. Co jiného však tím chceme vyjádřit, než že člověk má větší důstojnost než kámen nebo sůl? Chceme totiž říci, že člověk nejprve existuje, tedy že člověk je nejprve tím, kdo se vrhá do určité budoucnosti a kdo si je vědom toho, že se do budoucnosti projektuje. Člověk je především projekt, který subjektivně žije,“⁸

Když je však člověk ten, co rozhoduje naprosto svobodně o své budoucnosti, pak z toho všeho však dále vyplývá, že „člověk je zodpovědný za to, kým je... A když říkáme, že člověk je zodpovědný sám za sebe, nechceme tím říci, že člověk je zodpovědný jen za svou individualitu, nýbrž je zodpovědný za všechny lidi... Ve skutečnosti každý z našich činů, kterým uskutečňujeme člověka, jímž chceme být, vytváří současně obraz člověka takového, jaký by podle našeho soudu měl být. ... Naše zodpovědnost je takto mnohem větší, než bychom mohli předpokládat, protože zavazuje všechno lidstvo.“⁹ Tíha zodpovědnosti nejen za každého zvlášť, ale zároveň za celé lidstvo vzbuzuje v člověku pocit úzkosti, osamělosti a beznaděje, jenž je právě typický pro postavy existenciálně pojaté literatury. V každém okamžiku rozhodnutí si musí položit otázku: Jednám správně? Jaký bude mít dopad, když se rozhodnu tak či onak? Jsou postavy, které ve zdánlivé nečinnosti a lehkomyšlnosti se zachovají buď pudově, bezcitně k ostatním, jen aby jim to přineslo okamžitý vlastní prospěch, nebo si řeknou: Nebudu nad tím moc přemýšlet, ono to nějak dopadne. Jenže i tento čin je vlastně vědomé

⁸ SARTRE, J.-P. *Existencialismus je humanismus*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 16.

⁹ SARTRE, J.-P. *Existencialismus je humanismus*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 17-18.

rozhodnutí, za které pak v budoucnu musí nést následky, což si protagonisté Körnerových próz velmi dobře uvědomují už od začátku či to zjistí během jejich životních cest, kdy poznávají lidi kolem sebe, ale hlavně sebe samé.

Shrnutí: „*Existencialismus... je filozofií radikálního subjektivismu a iracionalismu. Jeho východiskem je člověk jako jedinec, jeho vnitřní ‚já‘ izolované od společnosti. On jediný je s to si uvědomovat a realizovat svou existenci. Poznání a pravda jsou aktem subjektivním, nikoli racionálně objektivním, a proto existencialismus neguje vědu. Z jeho individuálního subjektivismu vyplývá i antihistoričnost: opravdová existence se uskutečňuje v samostatném opakování individuálních činů, nikoliv v historickém vývoji. Existenciální člověk si uvědomuje smrt jako nutný konec; odtud jej provázejí pocity úzkosti, starosti, vědomí dočasnosti a absolutní osamělosti. Z tezí o sebepoznání a zodpovědnosti za vlastní osobnost čerpá existencialismus etický podtext a právo považovat se za formu humanismu, bojujícího proti odcizení a degradaci člověka (Sartre). Ze svého tragického údělu se člověk vykupuje sebepoznáním a sebeuskutečněním jako bytost rozhodující volbou činů svobodně o svém osudu, je vlastně ‚odsouzen ke svobodě‘.*“¹⁰

2.1.2. Existencialismus ve světové a české literatuře

Literární podoba existencialismu je ve své nejčistší podobě prezentována zejména v dílech Francouzů: Jeana-Paula Sartra (např. v románech Hnus, Cesta ke svobodě, v povídkách – Zed', i dramatech – Mouchy, S vyloučením veřejnosti, Počestná děvka, Mrtví bez pohřbu aj.), Alberta Camuse – román Mor, novely Cizinec, Pád aj., Gabriela Marcela a jejich přímých následovníků. Existencialismus v literatuře avšak není proud jasně ohraničený ani časově, ani se nevztahuje jen k určité konkrétní skupině literátů. Existenciální rysy lze dle studie Vladimíra Papouška Existencialisté nalézt již v díle Fjodoroviče Michajloviče Dostojevského, např. v románu

¹⁰ VLAŠÍN, Š. a kol. *Slovník literárních směrů a skupin*. Praha: Orbis, 1977, s. 60-61.

Zločin a trest či Bratři Karamazovi. Dále je filozofií existencialismu silně ovlivněna tvorba Franze Kafky (Proměna, Proces, Zámek aj.), Rainera Maria Rilkeho, Samuela Becketta, Fridricha Dürrenmatta, Edwarda Franklina Albeeho a dalších. Nejsilněji působil na literaturu první poloviny 20. století, avšak:

„Během padesátých let vrcholil na Západě zájem o existencialismus, který se mnohdy stal projevem životního stylu mladých intelektuálů. Jean-Paul Sartre, ale i Albert Camus, Jean Wahl, Maurice Merleau Ponty a další představitelé směru získávali v jistém ohledu téměř hvězdný status. Mýty existencialistického diskurzu o životě jako bezvýhodné absurditě či svobodě realizované prostřednictvím volby a navzdory beznaději se staly inspirací pro stylizaci mladých intelektuálů... Původně převážně francouzské modely existencialismu získávaly neobyčejnou popularitu v USA, především na univerzitách. S existencialismem bylo tehdy spojováno kdeco, byly mu připisovány veškeré projevy vzdoru i veškerá zasmušilost mladých ... Existencialismus hrál důležitou roli jako určitý prostředek emancipace mládeže otřesené válkou. Tato emancipace formulovaná v potřebě individuální svobody a oddělení se od znovu selhávajících tradic pak vrcholila v letech šedesátých.“¹¹

Co se české tvorby týče, existenciální tendence jsou dle Vladimíra Papouška a jeho studie Existencialisté patrné již v dílech ze dvacátých let 20. století, např. ve slavné Nemesis Ladislava Klímy, v poezii Jakuba Demla, v prózách Karla Čapka, Jiřího Mahena, Rudolfa Těsnohlídka i Jaroslava Haška se objevují postavy – často jsou jimi úředníci – které musí trpět ponížením, jsou slabé, bez vůle vzdorovat světu a bezpráví, které je na nich pácháno.

¹¹ PAPOUŠEK, V. *Existencialisté. Existenciální fenomény v české próze 20. století*. Praha: Torst, 2004, s. 288-89.

„... Tento typ zůstane v kontextu české prózy první poloviny dvacátého století zachován a stane se klíčovým pro skupinu prozaiků čtyřicátých let, kteří se k existencialismu často otevřeně hlásili (Karel Dvořáček, Miroslav Hanuš, Bohuslav Březovský, Jiří Valja).“¹²

Pro období mezi první republikou a 2. světovou válkou je charakteristická úzkost, kterou pociťují lidé v důsledku politického i společenského vývoje ve světě, což se projeví na české próze, jež se obrací k hledání individuálních jistot a k psychologii jedince. K autorům této doby, u nichž se existenciální tendence vyskytují v dílech nejvíce, se řadí zejména Jan Čep, Egon Hostovský a Jaroslav Havlíček. Také se živě diskutuje o francouzském existencialismu a na toto téma vznikají nejrůznější studie, např. Václav Černý vydává Prolegomeny k existencialismu a Sešit o existencialismu.

Shrnutí:

„V linii české prózy s existenciálními prvky lze rozpoznat ve dvacátém století několik dobových diskurzivních proměn. Od expresionisticky zakládaných statických obrazů lidské samoty a vzdoru vůči nespravedlivému univerzu rodících se někdy v desátých letech a pronikajících v různých podobách až do druhé poloviny století, přes rozpoznání a zobrazení časové struktury lidské existence, limitující všednosti a každodennosti od konce let třicátých až po definici vztahu jedince k dějinám a rozkrývání absurdity nejen lidského osudu, ale celého lidského univerza odsouzeného k sebebožství let padesátých.“¹³

¹² PAPOUŠEK, V. *Existencialisté. Existenciální fenomény v české próze 20. století*. Praha: Torst, 2004, s. 159.

¹³ PAPOUŠEK, V. *Existencialisté. Existenciální fenomény v české próze 20. století*. Praha: Torst, 2004, s. 410-411.

Po válce, kdy byl nastolen marxismus jako hlavní ideologie v Československu, byly směry jako existencialismus, expresionismus či dekadence brány jako něco negativního a pro společnost škodlivé. Existencialismus byl však dále součástí neoficiální literatury a tvořil podstatnou část její poetiky. Jedinec se svou individualitou tu totiž stál proti celé společnosti, proti davu.

„Obraz ohroženého jedince se stává jednou z dominujících ikon doby. ... Vedle zmiňovaných autorů, jako je Kundera, Škvorecký, Hrabal nebo Sidon, se objeví Dotazník Jiřího Gruši či alegorizující modelové prózy Vladimíra Körnera.“¹⁴

„Existenciální fenomény se především v šedesátých letech a později stávají zcela běžně využívanou součástí literárního diskurzu. Výpověď o individuálním prožitku existence je tu i přirozenou obranou proti kolektivizujícím nárokům dobové oficiální ideologie, která dominovala větší části druhé poloviny dvacátého století, i proti zcizujícímu tlaku neméně univerzalizujících a neméně agresivních dějinných příběhů. Ve světle českých dějin dvacátého století, jimž vévodí permanentní frustrace a úzkost z bezpočtu radikálních zvratů, dostává ostatně existence ontologicky orientované prózy nový významový rozměr i možné logické zdůvodnění. Zdá se rovněž, že existence této linie české prózy navzdory dominanci existenciálních fenoménů a ontologicky zakládané imaginace není přímo spojena s proudem evropského existencialistického myšlení. Zachovává si svou autonomii a proměny poetik tu nejsou odvozovány od nějakých myšlenkových konceptů, ale z určitých proměn dobového ‚uvidění‘ či ‚zření‘ situace jedince ve světě.“¹⁵

¹⁴ PAPOUŠEK, V. *Existencialisté. Existenciální fenomény v české próze 20. století*. Praha: Torst, 2004, s. 407.

¹⁵ PAPOUŠEK, V. *Existencialisté. Existenciální fenomény v české próze 20. století*. Praha: Torst, 2004, s. 408.

2.2. Historická próza

2.2.1. Charakteristika historické prózy

Historická próza využívá zejména románovou formu, řidčeji také kratší novely či povídky. V románu je totiž větší prostor pro vykreslení dané doby, ve které se příběh odehrává i složitosti vztahů mezi jednotlivými postavami. Historický román je dle Encyklopedie literárních žánrů definován takto:

„Románová fikce o minulosti, již autor sám neprožil. Za historický považujeme každý román odehrávající se v době, již autor nezná z vlastní zkušenosti a svou fikci opírá o zprostředkované informace. Míra čtenářovy vzdálenosti od zobrazované doby není pro přiřazení díla k historickému románu relevantní, neboť na rozdíl od vzdálenosti autorovy není zakódována v textu. Historický román nabízí odpoutání od živé reality k někdejšímu způsobům bytí a (nadčasově platným) lidským situacím v nich. Na rozdíl od sci-fi a fantasy konstruuje modely žití, které existovaly před aktem psaní a jsou nějak doloženy. Je žánrem mimořádně disponovaným k vystižení celistvosti epochy, inklinuje k zobrazování zlomových období dějinného vývoje, často pojímaných jako problém střetu dvou kultur. Je psán jazykem a slohem autorovy přítomnosti, přítomnostními zájmy své doby a estetickou zaměřeností umění také minulost nazírá i aktualizuje. Signály historičnosti převládají v názvu, podtitulu, v incipitu a explicitu, projevují se vlastními jmény, letopočty a příznaky byvších epoch (jazykovými archaismy, reáliemi).“¹⁶

¹⁶ MOCNÁ, D., PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 239.

2.2.2. Vývoj historické prózy (historického románu) v české literatuře

Blahoslav Dokoupil ve studii *Historický román 1945 – 1965* tvrdí, že „historická próza měla v české literatuře vždy mnohem důležitější místo než ve ‚velkých‘ evropských literaturách, což je dáno specifickostí historicko-společenských podmínek jejího vývoje v 19. století, hlavně potřebou utlačeného národa opřít se ve svém emancipačním úsilí o mravně povzbudivé příklady velké národní minulosti, čerpat z historie posilu i poučení“.¹⁷

Dle Encyklopedie literárních žánrů¹⁸ se historické náměty začínají prosazovat již v literatuře obrozenecké generace v knížkách lidové ho čtení, ve kterých se modernizovaly motivy z pověstí (např. Prokop František Šedivý: *České Amazonky*, 1795). Později se historické náměty objevují v prózách (Josef Linda: *Záře nad pohanstvem* nebo Karel Hynek Mácha: *Křivoklad*), kde převládá žánr sentimentální povídky. Vykreslení historických scén však spíše sloužilo jako kulisa příběhu s vlastenecky výchovnými tendencemi (např. Josef Kajetán Tyl: *Dekret kutnohorský*). Avšak Jan z Hvězdy se ve své historické próze z druhé poloviny 19. století již opírá o množství kulturně historického materiálu, což umožňuje realističtější vykreslení obrazu minulosti. Z mladších generací psala historické povídky Karolina Světlá a velmi populární byl ve své době autor, jenž využíval žánr román-fejeton, J. Svátek.

Konec 19. století a přelom 19. a 20. století jsou nazývány Zlatým věkem české historické literatury. Dobová politická situace jako by sama předurčovala zájem o národní minulost, hledalo se v ní nejen povzbuzení, ale i paralely k soudobému politickému dění. Častými náměty se staly národní obrození a husitství, přinášely totiž optimismus a náhled na kladnou společenskou změnu. Hlavními tvůrci byli novoromantici z ruchovsko-

¹⁷ DOKOUPIL, B. *Český historický román 1945 – 1965*. Praha: Československý spisovatel, 1987, s. 6.

¹⁸ MOCNÁ, D., PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 243-47.

lumírovské generace, tedy z básníků zejména Svatopluk Čech a Jaroslav Vrchlický, z prozaiků pak trio Václav Beneš Třebízký, Zikmund Winter a Alois Jirásek.

Naopak po roce 1918, tedy po vzniku samostatné Československé republiky, zájem jak o psaní, tak o četbu historické literatury mírně opadl. Lidé, plni naděje, spíše chtěli hledět dopředu, plánovat a tvořit budoucnost než se ohlížet zpět. Historické náměty se stále objevovaly v populární četbě a vznikaly i umělecky ambiciózní historické romány, zejména se jimi zabýval Jaroslav Durych a patří sem také Vladislav Vančura se svým románem Markéta Lazarová.

Před 2. světovou válkou a za okupace pak historická próza sloužila jako únik z reality (Jiří Mařánek, Karel Nový, František Kubka) či jinotajný román, jenž v sobě skrýval příklady boje proti nepřítelům (Ivan Olbracht, Miloš Václav Kratochvíl).

Od počátku 50. let byly populární historické kroniky, jež se soustředily na domácí dějiny, zejména na selské bouře, revoluci 1848 a počátky dělnického hnutí. Už tehdy začala být literatura dobově měněna a tendenčně přizpůsobována, historií měl být člověk vzděláván a vychováván, v popředí stál lid a jeho síla, potlačování byli jednotliví silní hrdinové, kteří vystupovali z davu. Výjimkou bylo několik málo autorů, kteří se vymykali těmto dobovým normám – Vladimír Neff, Miloš Václav Kratochvíl. Historická próza se však pomalu stává populární a hlavně je oficiálně tolerována, takže se zde autorům otevírá poměrně široký prostor. Atraktivní a čtivou historickou prózu píše od 2. poloviny 50. let Jarmila Loukotková, na niž později úspěšně naváže její nástupkyně Ludmila Vaňková.

Historický román 60., 70. a 80. let se snaží vymycovat ideologická schémata a naopak se opět jinotajně obrací k zobrazení mechanismů politické moci, ideologické čistky a intriky. Historický žánr je stále oficiálně uznávaný, proto se často stává jediným působištěm autorů, kteří by jinak vůbec nemohli

publikovat. Často jde v příbězích o návrat k jednotlivcům, kteří nejsou ani nijak slavní, ani bohatí, jsou to však lidé, kteří svádějí individuální boj s těmi, kdo vládnou, většinou končící smrtí těch nevinných (např. Karel Michal: Čest a sláva (1966), Jiří Šotola: Tovaryšstvo Ježíšovo (1969), Václav Kaplický: Kladivo na čarodějnice (1963), Oldřich Daněk: Král utíká z boje (1967)). V této době začíná literárně tvořit Vladimír Körner, jenž se zařazuje svými historickými náměty k žánru historické prózy. Jeho hrdinové však jsou většinou obyčejní lidé, kteří osaměle bojují proti bezpráví a často končí tragicky, jsou doslova „semleti“ dějinami. Opakuje se zde stále stejný model, což v člověku budí dojem, že se historie točí v kruhu a vše se opakuje, jen dobové kulisy se mění (např. Písečná kosa, 1970). V 80. letech rovněž vznikají autobiografické romány. Vladimír Körner napsal román Lékař umírajícího času (1984) o Jáně Jesenském, vedle toho vyšly také romány Miloše Václava Kratochvíla Život Jana Amose (1975) o Komenském a Dobrá kočka, která nemlsá (1970) o českém rytci Holarovi.

Těsně před revolucí a po roce 1989 vynikají zejména Vladimír Neff, Vladimír Macura či Ludmila Vaňková. V dnešní době je však velmi oblíbená populárně naučná literatura, jež silně konkuruje beletrii.

3. Vladimír Körner (životní osudy a jejich vliv na tvorbu)¹⁹

Každý zážitek, každý člověk, se kterým se v životě setkáme, nás nějak ovlivní. Dokonce může úplně změnit naše vnímání světa. Proto je na místě ještě před interpretacemi jeho próz zabývat se životem Vladimíra Körnera, místy, kde vyrostl a pobýval, mezníky a zlomy, které pro Körnera měly takový význam, že se jeho tvorba začala ubírat směrem, který dává i dnes možnost vnímat dobu prostřednictvím jeho příběhů. Domnívám se, že autor sebe samotného a svou tvorbu velmi pěkně charakterizoval právě tímto citátem:

„Jsem ze zásady autor jednoho tématu. Je velké štěstí, když člověk objeví aspoň jednu pravdu, které může v životě uvěřit a zůstat jí věrný. Kdo mění často pravdu, nemá zpravidla žádnou...“ (V. Körner)²⁰

„Vladimír Körner (nar. 12. října 1939 v Prostějově) je uznávaný český prozaik, dramaturg a filmový a televizní scenárista.“²¹

„Dětství prožil v Uhřetěbce u Kojetína. Jeho otec zde byl úředníkem, za okupace vedl odbojovou organizaci a 7. května 1945 padl. (Tento traumatizující zážitek se zásadní měrou promítl do pozdější Körnerovy prozaické tvorby, zejména románu Slepé rameno.) Rodina se přestěhovala do Zábřehu na Moravě, kde Körner vychodil obecnou školu a 1953–1954 se učil sedlářem a podkovářem. Od 1954 studoval na Průmyslové škole filmové v Čimelicích (kulturní a administrativní směr). Po maturitě (1958) byl přijat na pražskou FAMU, kde studoval dramaturgii u Františka A. Dvořáka a Milana Kundery. Školu uzavřel absolventským filmem Závory (1962) a 1963

¹⁹ Tato kapitola vznikla kompilací monografií, především článku: SEDLÁČEK, J. Vladimír Körner: osudem požehnaný a prokletý. *Cinema*. 2005, č. 3, s. 50-55. a hesel ze slovníků: JANOUŠEK, P. a kol. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl I. (A-L). Praha: Brána, 1995, s. 416-417. a BLAHYNKA, M. a kol. *Čeští spisovatelé 20. století*. Praha: Československý spisovatel, 1985, s. 288-290.

²⁰ SEDLÁČEK, J. Vladimír Körner: osudem požehnaný a prokletý. *Cinema*. 2005, č. 3, s. 52.

²¹ Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Vladimír Körner [online]. c2009 [citováno 15. 03. 2010]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vladimír_Körner>

prací O motivaci a napětí. Již během studií působil ve FS Barrandov: 1962–1970 jako dramaturg, 1970–1991 jako scenárista. Poté spisovatel z povolání; krátce externě přednášel na FAMU. V roce 2006 Körner získal Státní cenu za literaturu.“²²

Takový je život Vladimíra Körnera ve zkratce. Co však vedlo autora k tomu, aby se ve svých prózách zabýval převážně válkou a válečným utrpením většinou obyčejných lidí? Proč je z jeho textů cítit smutek, skepse, ale i nezměrná odvaha a chuť k životu?

Je obecně známo, že tvorba Vladimíra Körnera je nejvíce poznamenána smrtí jeho otce, vedoucího ilegální vojenské organizace v Kojetíně na Hané, jenž padl nešťastně na samém sklonku války, 7. května 1945, paradoxně v době, kdy už byl Kojetín osvobozen Rudou armádou.

Poté se neúplná rodina – maminka a synové Vladimír a o tři roky starší Dušan – vrátila zpět do podhůří Jeseníků, odkud se před válkou museli vystěhovat do vnitrozemí. Tyto autobiografické momenty jsou velmi autenticky zachyceny např. v prózách *Slepé rameno* (1965) či *Zrození horského pramene* (1979). Pocity zoufalství, nespravedlnosti a hlubokou bolest ze ztráty milované osoby, jež nechá v srdci nezacelitelný šrám až do smrti, opět autor trefně vystihl slovy: „*Nekonečnost vesmíru a veškeré tragédie světa dospělých jsou absolutně ničím proti prvnímu smutku v duši dítěte.*“²³

Jako malý si tu událost několik let vůbec nepřipouštěl, ale zůstala mu hluboko v podvědomí. Navenek se to projevovalo nemluvností a špatnými známkami. Naplno si však otcovu smrt začal uvědomovat až v dospívání. Před trpkými vzpomínkami se snažil utéct co nejdále, proto se rozhodl od roku 1954 studovat Střední průmyslovou školu filmovou v Čimelicích. Ze

²²WIEDL, J., KOŠNAROVÁ, V.: Vladimír Körner. In *Slovník českých spisovatelů* [online]. c2009 [citováno 15. 03. 2010]. Dostupný z WWW:

<[http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=503&hl=Vladimír+Körner+](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=503&hl=Vladimír+Körner+>)>

²³SEDLÁČEK, J. Vladimír Körner: osudem požehnaný a prokletý. *Cinema*. 2005, č. 3, s. 52.

začátku nevykazoval žádné tvůrčí ambice, proto byl bez problémů přijat. Během studií ho však ovlivnily nejen významné osobnosti, jako např. kameraman a režisér Jindřich Brichta, střihač a kameraman Jiří Slavíček nebo fotograf a dokumentarista Karel Plicka, ale zejména kvalitní, jinde už nevysílané, zahraniční filmy. Po střední škole – v roce 1958 – se přihlásil na pražskou FAMU, kde studoval dramaturgii. Při přijímacích zkouškách předložil román Železný kříž, jenž byl později natočen Grigorijem Čuchrajem pod názvem Balada o vojákově. Školu uzavřel absolventským filmem Závory (1962) a prací O motivaci a napětí (1963). Po FAMU pracoval jako dramaturg na Barrandově, kde od roku 1962, již za doby studií, působil, avšak nebyly to jednoduché začátky. Také zde na vlastní kůži zažil, jak moc je v Československu ovlivňovaná tvorba současnou politikou. Jeho celovečerní debut Tichá zimní hora byl ve výrobě zastaven a literární prvotina Slepé rameno nesměla vyjít. Prvními filmy, které „prošly“ a směly se vysílat, byly krimi Deváté jméno (1963) a drama Místenka bez návratu (1964).

Do Körnerova života však zasáhla další velká zkouška – musel splnit základní vojenskou službu u Armádního filmu a ocitl se u tankového praporu Jana Žižky v Čáslavi. Tato zkušenost mu přinesla pouze podlomené zdraví. V roce 1965 mohlo však díky uvolňujícím se poměrům konečně vyjít Slepé rameno. Körner se stává členem Československého svazu spisovatelů a je poslán na léčení do Polska. Odtud zamířil do východního Pruska, kde ho fascinovala krajina písečných dun, Baltu a křižáckých hradů. Zde se také zrodil námět Údolí včel (natočeno 1967, knižně vyšlo až v roce 1978), které režírované Františkem Vláčilem.

Dobové podmínky se bohužel rychle mění, a tak po vpádu vojsk Varšavské smlouvy je této dvojici dovoleno natočit už jen film Adelheid (1969), psychologické drama z poválečného Československa. Poté na Barrandov přichází nový dramaturg, Ludvík Toman, a i zde začnou „čistky“. Mnozí kvalitní lidé, kteří ale názorově nevyhovují novým požadavkům, jsou

vyhození, Vladimír Körner sice zůstává, ale je roku 1970 přeřazen na pozici scénáristy, kde setrvává až do roku 1991, dlouhých sedm let píše pouze do šuplíku. Řada filmů dvojice Körner a Vlášil nesmí být dotočena, režisér Vlášil podléhá obrovskému tlaku médií i StB. Ani Pověst o stříbrné jedli (1973), ani filmová adaptace románu Bohumila Říhy Doktor Meluzin (Vlášil jej natočil jako Dým bramborové natě, 1976), už nezachrání tohoto skvělého režiséra. Körner se ocitl mimo veškeré dění, nesmí psát. Jeho „pokáním“ má být příspěvek do triptychu filmových povídek o třech generacích komunistů Silnější než smrt, pro nějž napsal scénář první povídky s názvem Instrukce.

Situace na Barrandově se pro Körnera mění až poté, kdy počátkem 80. let odchází Ludvík Toman. Teprve tehdy mohou být realizovány některé scénáře, které měl připravené už více než deset let (např. Zánik samoty Berhof z roku 1970, natočeno 1983; Stín kapradiny – 1989, Cukrová bouda – 1980, podle knihy Zrození horského pramene z roku 1979).

Obrovská šance přišla s nabídkou Mariána Pubiše z bratislavské redakce dramatických pořadů Československé televize natočit seriál o slovenském lékaři a rektorovi pražské univerzity Jáně Jesenském. Seriál byl nazván Lékař umírajícího času. Pozdější knižní verze vznikla na základě scénáře slovenského seriálu a vyšla v roce 1984 se stejným názvem jako seriál. V roce 1990 vznikla ještě filmová podoba s názvem Svědek umírajícího času. Přes hvězdné obsazení a dokonalé zvládnutí látky jak po stránce umělecké, tak finanční se řešil v Praze problém, zda vůbec seriál vysílat. Odvysílán sice byl bez připomínek, ale stále se čekalo na nějaké Körnerovo klopýtnutí. Tím se stala televizní hra Psí kůže (1985), po jejímž vysílání bylo doslova „rozmetáno“ několik redakcí Československé televize.

V roce 1984 byl na Karlovarském filmovém festivalu přihlášen do soutěže film Zánik samoty Berhof (próza z roku 1973, film natočen 1983). Česká strana se od něj zcela distancovala, polští koproducenti společně s režisérem Jiřím Svobodou si však vzali snímek za svůj. Film nakonec dostal

Velkou zvláštní cenu poroty. Poláci a Slováci zaštiťovali i další filmy podle Körnerových scénářů – Kukačka v temném lese (1984), Kainovo znamení (1989), Chodník přes Dunaj (1989). O to hůř pak Körner nesl rozpad československé federace v roce 1993.

„Pro umění a film obzvlášť je vždycky nejprůhodnější období těsně před krachem nebo velkou společenskou změnou. Podívejte se na rok 1947, vezměte si léta 1965-1969, pro mě osobně bylo šťastné i období 1985-1989. Rok 1989 byl ale těžkým útokem na kulturu. Tehdy jsem pochopil Vančuru, proč psal na začátku okupace Obrazy z dějin národa českého, a začal jsem psát Smrt svatého Vojtěcha.“²⁴

Na filmy z dávné historie či z prusko-rakouské války se však nedostávalo peněz. Podařilo se to až režiséru Milanu Cieslerovi, jenž natočil dva nákladné filmy: Der Lebensborn – Pramen života a Krev zmizelého (2005). I mezi ním a Körnerem nastalo souznění, měli dar podobného výtvarného vidění, což bylo charakteristické pro někdejší dvojici Vlácil – Körner.

Smrt milovaného otce, těžká poválečná doba, uvědomění si vlastních schopností, talentu a uměleckých ambicí, ale na druhé straně zákazy, psychický tlak, neustálý boj „za pravdu a svobodu alespoň v umění“, strach o práci i zásadní politické změny – to vše formovalo Vladimíra Körnera a promítá se do veškeré jeho tvorby, ať už filmové, či knižní. Ostatně obě formy jsou u Körnera silně propojeny a plynule procházejí jedna do druhé. V prózách najdeme „oko kamery“, plasticky vykreslené scény, jako vytržené z filmu, a naopak ve filmech nacházíme četné pasáže a dialogy běžné spíše pro prózu než klasicky filmové. Postavy v jeho filmech nepromlouvají, „jak jim zobák narostl“, mluví často symbolicky, v hádankách, spoře a žádný dialog neslouží jen k vyplnění místa, není mluvením „o ničem“, nýbrž významným prostředkem charakteristiky doby a člověka v ní.

²⁴ SEDLÁČEK, J. Vladimír Körner: osudem požehnaný a prokletý. *Cinema*. 2005, č. 3, s. 55.

4. Körnerovo dílo

4.1. Celková charakteristika díla

Dílo Vladimíra Körnera se řadí k epickému literárnímu druhu, přesněji patří k tzv. baladické próze. Körner ze žánrů využívá spíše novely, jen v pár případech jde o romány – Slepé rameno (1965), Písečná kosa (1970), Lékař umírajícího času (1984) a Smrt svatého Vojtěcha (1993). „*V baladické próze jsou na půdorysu různorodých prozaických žánrů aktualizovány baladické náměty a postupy.*“²⁵

Je na místě vysvětlit, co je charakteristické pro baladu. Klasická balada je „*kratší lyrickoepická báseň s tragickým vyvrcholením*“²⁶. V baladické próze nejde o poezii, avšak chmurný příběh s tragickým vyvrcholením zůstává. „*Zaměřuje se na komorní dramata z okruhu milostných a rodinných vztahů, na tragické zvraty lidské existence, často na lidské vášně, které ústí ve zločin, a následný trest. Hrdiny přitom nejsou zloději, nýbrž obyčejní lidé. Jedinec v baladě je zpravidla v důsledku vlastního selhání nebo i nezaviněně konfrontován s vyšší mocí (démon, osud, zákon, mravní řád, bída); vyniká tak torzovitost lidské existence, blízkost života i smrti. Děj se váže obvykle k jediné zápletce. Podání vstupuje in medias res, je silně dramatické, emotivní, obvykle zhuštěné, mezerovité, místy dialogizované, jeho rychlý spád se vyznačuje gradací a úsečným závěrem. Jednoznačné rozuzlení je tragické, jen výjimečně smírné. Typickým prostředkem kompozičním bývá opakování motivů.*“²⁷

To vše v různém poměru najdeme i v baladických novelách Vladimíra Körnera. I zde jsou hrdiny povětšinou obyčejní lidé, konfrontovaní se zásadními zvraty v jejich životech, a je jen na nich, jak a s jakými výsledky se

²⁵ MOCNÁ, D., PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 43.

²⁶ Tamtéž, s. 37.

²⁷ Tamtéž, s. 37-38.

s nimi lidé poperou. Příběhy nikdy nekončí jednoznačně, tragédie se mísí s nadějí, stejně jako platí, že když něco končí, něco jiného začíná nebo že je život pevně spjat se smrtí. Najdeme zde i spoustu emotivních okamžiků, které graduji děj a zasáhnou čtenáře jako blesk z čistého nebe. Baladičnost se rovněž objevuje v jazyku, kterým Körner skrze své postavy promlouvá. Charakteristické je prolínání českého a německého jazyka, někdy i latiny, próza tak nabývá větší autentičnosti. Nejen baladičnost, ale také velká obraznost a symboličnost jsou charakteristické pro dílo Vladimíra Körnera. Nacházíme je ve veškerých popisech (např. autor popisuje písčnou krajinu u Baltu, kde je jen moře, písek, raci a staré křížácké hrady, nebo popisuje úrodné zelené údolí včel, kam se vrací z nehostinné krajiny Ondřej z Vlkova). Krajina v jeho dílech se stává obrazem duše jednotlivých postav. Nutno ještě dodat, že některé prózy vznikly až na základě filmového scénáře, jiné se zase staly podkladem pro vytvoření. I toto ovlivňuje výsledný produkt, neboť právě zde se v plné míře projevila Körnerova schopnost živě vizualizovat jednotlivé scény a popsat je tak realisticky, že má čtenář pocit, jako by byl v konkrétní krajině či přímo v dění přítomen.

4.2. Rozdělení tvorby²⁸

Dílo Vladimíra Körnera můžeme rozdělit do několika skupin podle doby, ve které se děj odehrává.

První skupinu tvoří prózy z raného středověku, k nimž se řadí romány *Smrt svatého Vojtěcha* (1993), jehož děj se odehrává v 10. století, a *Písčná kosa* (1970), časově zasazená do 13. století, stejně jako novela *Údolí včel* (zfilmováno 1969, knižně 1975).

²⁸ Tato kapitola je zpracována především ze slovníku: JANOUŠEK, P. a kol. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl I. (A-L). Praha: Brána, 1995, s. 416-417

Druhou skupinou jsou prózy z konce 16. a začátku 17. století, konkrétněji jde o období humanismu a třicetileté války, a to *Psí kůže*. Huncleder (1991) a *Lékař umírajícího času* (1984).

Třetí skupinu tvoří prózy čerpající náměty z 19. století, většinou z prusko-rakouské války, např. *Post bellum 1866 – Post bellum* a *Svíbský les* (1986), *Život za podpis* (1989) a *Oklamaný. Der Betrogene* (1994).

Čtvrtá skupina je tvořena prózami s náměty první světové války – román *Slepé rameno* (1965) a novela *Anděl milosrdenství* (1988).

Do poslední, páté, skupiny řadíme díla ze sklonku druhé světové války a z poválečných let – novely *Adelheid* (1967), *Zánik samoty Berhof* (1973) a *Zrození horského pramene* (1979), jež poté v roce 1983 souborně vyšly jako *Podzimní novely*.

Je také třeba zmínit, že Vladimír Körner je autorem či spoluautorem řady filmových (i seriálových) scénářů: *Čas jeřabin* (1963), *Deváté jméno* (1963), *Pověst o stříbrné jedli* (1973), *Sázka na třináctku* (1977), *Instrukce* (1978), *Kukačka v temném lese* (1984), *Chodník přes Dunaj* (1989), *Stín kapradiny* (1989), *Kuře melancholik* (1999), *Lebensborn – Pramen života* (2000), *Krev zmizelého* (2005), *Lovec vodního ticha* (2008) a *Sněžná noc* (2009).

Některé scénáře vznikly na základě vlastní prozaické předlohy: *Adelheid* (1969) a *Cukrová bouda* (1980, podle novely *Zrození horského pramene*).

U jiných zase nejprve vznikl scénář a až poté knižní podoba: *Místenka bez návratu* (1964, knižně s názvem *Střepiny v trávě*), *Údolí včel* (1967), *Zánik samoty Berhof* (1970, kniha vyšla v roce 1973, film byl natočen až v roce 1983), *Lékař umírajícího času* (1984, seriál, v roce 1990 vznikla filmová podoba s názvem *Svědék umírajícího času*), *Psí kůže* (1985, seriál) a *Kainovo znamení* (1989, knižně s názvem *Život za podpis*).

5. Charakteristika a analýza vybraných děl Vladimíra Körnera

Hlavním cílem této práce, jak bylo již uvedeno v úvodu, je rozpoznat a interpretovat existenciální tendence, jež jsou spjaté s řadou postav v tvorbě Vladimíra Körnera, a tím jí dávají úplně jiný rozměr, vybočují z rámce, do něhož je obvykle Körnerova próza zasazována. Ačkoliv vykazuje spoustu znaků, díky kterým by se řadila k próze historické, např. historicky věrné postavy (Ján Jessenius), události (první a druhá světová válka, prusko-rakouská válka), archaismy, historismy a pod., přesto vyčnívá nad touto šablonou právě tím, že neklade důraz na historické kulisy, ale na jednotlivé individuální hrdiny, jejich jednání, smýšlení, na jejich životní etapy, na to, odkud pocházejí, z jakých sociálních vrstev, jak je ovlivnila rodina a jak prostředí, v němž jsou nuceni žít, ať se jim to líbí či ne. V každé postavě můžeme najít zlomek sebe nebo někoho, koho známe. Příběhy, jež díky spisovateli sledujeme, jsou natolik živé a silné, že nemáme pocit, že jsou to události dávno minulé a neaktuální. Právě naopak. Osamocenost, zranitelnost, často beznaděj, ale i dennodenní neúnavná touha po lepších zítřcích, ačkoliv je často díky protichůdným okolnostem marná, je typická nejen pro postavy Körnerových próz, ale také pro život každého člověka ze současnosti. Vybrala jsem si proto několik děl, jejichž analýza by měla dokázat výskyt existenciálních tendencí v tvorbě Vladimíra Körnera. Jde o díla profilová, která zahrnují Körnerovu tvorbu v celé šíři, tzn. od jeho vydané prvotiny *Střepiny v trávě* ze šedesátých let po prózu, jež vyšla v roce 1988. Jen tak je možné postihnout případný myšlenkový i stylový vývoj v Körnerově próze, či naopak zachytit jevy, jež jsou v ní stále přítomny a opakují se nezávisle na době, v níž dílo vzniklo, na dobu, kterou zobrazuje, na prostředí, v němž se odehrává, či hrdiny, kteří jsou nosným pilířem vylíčených příběhů a skrze které zprostředkuje autor své myšlenky a pocity. Aby bylo docíleno určité systematičnosti, jsou díla řazena podle doby vzniku, přesněji řečeno podle

roku jejich oficiálních vydání, protože některá z nich napsal Körner podstatně dříve, než mohla být vydána, nebo jim předcházel filmový scénář, ze kterého až poté vznikla próza. Tyto okolnosti budou u každé knihy zmíněny, avšak pro logickou souvislost se bude analýza řídit oficiálním vydáním. Jde o prózy: Střepiny v trávě (1964), Údolí včel (1978), Lékař umírajícího času (1984) a Anděl milosrdenství (1988).

5.1. Střepiny v trávě

Novela Vladimíra Křenera *Střepiny v trávě* vyšla v roce 1964 a byla jeho knižní prvotinou. Předstupněm k jejímu vzniku se stal však scénář k filmu *Místenka bez návratu*, natočenému pod vedením Miroslava Soboty a Dušana Kleina v roce 1964.

Kniha je rozčleněna do pěti kapitol uvedených prologem s názvem *Z údajů o rodině*. Název *Střepiny v trávě* je symbolický; jsou tím myšleny nejen střepiny z granátů a výbušnin či válkou rozbořené domy, ale především potrhane vztahy mezi lidmi, které se vinou války nenávratně poškodily a „rozlámaly“ na jednotlivé segmenty vzpomínek; v novele jde konkrétně o vztah mezi ženou a mužem a matkou a dcerou.

Děj se odehrává krátce po skončení druhé světové války, kdy se republika pomalu vzpamatovává z válečných hrůz, lidé se snaží najít buď své žijící příbuzné a známé, nebo alespoň vypátrat jejich ostatky, aby je mohli s úctou pohřbít. Vracejí se často s podlomeným zdravím domů, kde je čekají vydrancované a polozbořené domovy, přesto jsou rádi, že vůbec přežili.

Příběh je zasazen na venkov, nejspíše do vesnice nebo malého městečka, jehož název však není v novele zmíněn. Je tam řeka, hřbitov, pila, nádraží i okresní výbor, kde se musí všichni po příchodu do obce přihlásit, aby byli evidováni jako žijící, dostali průkaz a potravinové lístky. Život se dostává pomalu do normálních kolejí, pozůstatky války je však vidět všude kolem – nebezpečná zaminovaná místa, rozpadlá stavení, zanesené studánky v lese. Vše hmotné však lze opravit, vyčistit, obnovit, pokud je k tomu chuť a síla, avšak šrámy na duši a psychická traumata, která si nesou i všechny tři hlavní postavy novely jako stigmata války, jen tak lehce, přesněji řečeno spíše nikdy nelze plně zacelit a vyléčit. Ty si ponosou po celý svůj zbývající život.

Marie je žena středního věku, silná osobnost, která díky své psychické odolnosti a tělesnému zdraví přežije uvěznění v ženské trestnici Breslau a

následně pobyt v pracovním koncentračním táboře ve Waldenburgu. Od hrozných činů, násilí, potupy, zneužívání, tedy psychického i fyzického týrání, které je všude kolem neustále přítomno, si po celou dobu snaží zachovat odstup, jako by uzamkla své srdce a nepřipouštěla si jakoukoliv lítost či smutek, neboť si uvědomuje, že by ji to zlomilo. A ona ví, že chce žít, protože na ni čeká její dcera. Už kvůli ní to vše musí vydržet! Proto mlčky plní vše, co se od ní očekává, pracuje, nestěžuje si, je šťastná za každý další den a při životě ji drží naděje, že válka jednou skončí a ona se zase setká se svými nejbližšími. Chvillemi až o sobě sama pochybuje, vyčítá si, že může být tak necitelná – na rozdíl od mnohých vězeňkyň totiž nepropadá zoufalství a smutku po svém muži, Rudolfu Vlácilovi, jenž je popraven v roce 1942 za sabotáž:

„Nevěděla, co způsobilo, že nedokázala myslet na muže jako ostatní ve věznici. Nechápala bolest a sílu vzpomínek na chvíle s muži, na noci naprostého odevzdání, vysílení a štěstí. I když byla sedm let vdaná, tenhle pocit nikdy nepoznala. Alespoň ne se svým mužem. Představovala si jiného, který šel někde před ní květinovou cestou a zanechával stopu v trávě. Hledala ho, a když vyprchal den a sto dalších, nezaslechla jeho hlas, ani mu nebyla blíž. V ženské věznici Breslau nespatriila jeho tvář.“²⁹

Nikdy totiž Rudolfa skutečně nemilovala a on nemiloval ji:

*„U vrátek řekl její muž na rozloučenou: – Já tě mám rád, Marie. –
– Já tebe taky, – odpověděla, ale ani jeden z nich tomu nevěřil.“³⁰*

²⁹ KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 8.

³⁰ Tamtéž, s. 25.

Žili vedle sebe, ale nikdy nepochopili jeden druhého. To nejlepší, co z jejich svazku vzešlo, byla dcera Klára. Proto si Marii také musel Rudolf vzít:

„Nyní se usmíval v kulatém rámečku sám, nebyla vedle něho jako na svatební fotografii. Rudolfe, pomyslela si lítostivě, co se stalo s tvým obličejem? Ten úsměv nepatřil vůbec jí, takový nespatriila od svatby. Od chvíle, kdy ho ztloukli jeho bratři, aby si ji vzal za ženu, se neusmíval.“³¹

Po válce se vrací Marie domů, aby zjistila, že se stala vdovou a že její dcera byla po zatčení rodičů dána do německé rodiny na převýchovu – měla krásné plavé vlasy a nízký věk, kdy ještě převýchova byla možná a úspěšná.

Marie je sice žena silná, ale zároveň i zranitelná, protože si toužebně přeje být milována – mužem, ale hlavně dcerou. Proto tolik očekává od prvního setkání s ní na nádraží, kam vlak její ztracenou holčičku přiveze. Marie si přeje obejmout ji a po letech citového strádání cítit opětovanou lásku! Očekávání se však nenaplní, ale naopak se ukáže, jak za těch pár let odloučení došlo mezi matkou a dcerou k hlubokému, jak se později ukáže nezacelitelnému, odcizení. Pro matku je toto zjištění horší a bolestnější než jakékoliv tresty a ponížení, jimž musela čelit ve věznění, je to jak rána dýkou do srdce.

„Před Vlácilovou stálo bledé děvčátko s copy, ve velice čistých šatech. [...]

Vlácilová si klekla k ní a čekala na jediný úsměv.

– Klárko? – řekla prosebně, ale zrak děvčátka byl ve zmatku a neodrážel její slova. [...]

– Co s tebou udělali, – ptala se spíš pro sebe matka, – co se stalo? –

³¹ KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 23.

Bez průvodního lístku a tajemníka by svoji dceru nepoznala. [...]

– Jsem tvoje maminka přece, copak nepoznáváš mámu? – řekla Vlácilová; a cítila, že osaměly spolu a kolem už nebyli lidé.

Děvčátko řeklo s půvabným úklonkem, jak bylo naučené z domova a německé školy, naprosto cizí a vzdálené – bylo to hroznější než úder do tváře, horší než v týdeníku:

– Guten Tag, gnädige Frau! – Teprve teď se usmálo. “³²

Propast mezi matkou a dcerou se i přes veškerou matčinu snahu nezmenšuje. Klára se musí znovu učit češtině, když už by s matkou chtěla promluvit, brání jí v tom jazyková bariéra. Klára je však chytré děvče a brzy se jazyku naučí. Jenže bude to ještě někdy stejná Klára, již si matka toužebně přála spatřit a mít u sebe? Klára v sobě nedokáže potlačit vzpomínky na domov v Německu, kde s početnou rodinou žila v Alpách v poměrném přepychu. Dům ležel na břehu horského jezera, Klára nosila krásné šaty, navštěvovala německou školu, hrála na klavír, pro potěšení si chovala domácí zvířata, rodina jedla vybraná jídla a jižní ovoce i v zimě. Do této rodiny byla malá Klára přesunuta, nová matka ji však nikdy nepohladila, neměla k ní citový vztah, za každé české slovo dostávala tresty, ale na druhou stranu si ji velmi oblíbil nový otec a zahrnoval ji dary.

Když už se přizpůsobila poměrům v nové rodině a na původní domov postupně zapomínala, je zase násilně přestěhována k ženě, která mluví řečí, již Klára nerozumí. Té má najednou říkat matko, zvykat si na skromné obydlí, téměř na bídu, a také na to, že už nemá otce, který by ji utěšoval a konejšil. Muž, o kterém jí matka vypráví jako o otci, a kterého dívka zná jen ze svatební fotografie nad matčinou postelí a jemuž chodí dávat květiny na hrob, je pro ni naprosto cizí a neznámý. Jak má na toho mrtvého člověka myslet jako na otce, když jediný otec, kterého zná, žije v Alpách?

³² KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 43.

„Nová“ maminka ji navíc nechce vyslechnout a vždy ji jen kárá, pokud začne mluvit o Německu. A tak se Klára jednoho dne proti svému okolí zcela uzavře a žije svůj vlastní vnitřní život:

„Slib mi, že na ně nebudeš vzpomínat, ano? – řekla matka, – teď už jsi přece se mnou tady. Nebudeme jim psát. –

Ale Klára neodpovídala. Spala odvrácená ke zdi. Chtěla vyprávět o ochočené kavce, ... [...] Seděly spolu pod třešní v polích na valníku a pojednou k nim přicházela od hřbitovní zdi matka v černých šatech. Klára se před ní chtěla skrýt s klecí, ale nechránily ji pahýly křovin jako doma na zahrádce. Hladila kavku a slyšela matčina slova:

– Hned ji pusť. Oni ho přece zabili, to nebyli hodní lidé. –

Chtěla matce slíbit, že nebude psát do kamenného domu, ale matka opakovala:

– Nech ji Kláro, to nesmíš, pusť ji. – [...]

Od toho dne nepromluvila jediné slovo německy. Poslechla matku.

Uzdravovala se. Ale ani jednou se už nesvěřila... “³³

Marie se ještě před Klářiným příjezdem obává, že by vše nemuselo být tak, jak si ve věznici vysnila a k čemu se celou dobu upínala:

„Po kamenném čele na válečném pomníčku crčela voda a zdálo se, že socha pláče. Do pískovce byla čerstvě vyškrabaná mezera pod písmenem V. Dala se vždy doplnit znovu také jiným jménem, Klára Vláčilová je na počet písmen stejně. Ta mezera vystupovala ze zašlé zelené silněji než zlatá písmena. Nezvěstného mohou připsat k mrtvým po letech a ještě zvlášť. To

³³ KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 56-57.

místo ve sloupci mrtvých bylo poselství beznaděje. Beznaděje, která znamená odevzdanost zbývajícího života bez ohraničení. “³⁴

Podvědomě tuší, že nemůže být vše jako dřív, před válkou, protože stejně tak, jako léta ve věznici ovlivnila Marii, zanechal pobyt v cizí, navíc německé rodině, stopy na její dceři. Přesto doufá a přeje si, aby poznamenání nebylo nevratné. Své pochyby a úzkost se snaží zaplašit. Není přeci možné, aby měla v životě takovou smůlu, že by se nedočkala lásky od vlastní dcery! I když si při prvním setkání uvědomuje, jak se její dcera změnila, že je z ní jiný člověk, stále v sobě živí naději, že najdou jedna k druhé cestu! Vždyť je to její vlastní krev!

To však Klára není schopná cítit. Marii sice říká maminko, ale jen proto, že se to od ní očekává, vlastně aby měla klid. Nikdy se proti matce nevzepře, neodmlouvá, pomáhá jí, dobře se učí, přesto se mezi nimi nikdy neobnoví citové pouto.

I na Marii čeká změna v životě. Potká mladého muže (je o 9 let mladší) a řeší otázku, jak žít dál. Přestává ji zajímat mínění vesnice, pokud jde o její nový vztah.

„Pohlédla mu do očí. Měl vlasy spálené sluncem stejně jako tráva na mýtině.

*– Hergot, –řekl překvapeně, – ty jsi hezká ženská. Kolik je ti let? –
– Dvaatřicet, proč? – [...]
– To jde k sobě, já mám třiaadvacet, – šklebil se, – jsem tady správce. Mohla bys mě polejt? –*

³⁴ KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 20-21.

V tom mu mohla vyhovět. Mrzelo ji, že nosí vysoké boty, když je tak mladý a zdravý. Chtěla mu říct, že tak se přece na ni nesmí dívat!, ale místo toho zvedla kbelík. [...]

– Správná ženská, – mračil se a prskal, – má být o deset let starší nebo o dvacet kilo těžší. Ty máš oboje. To je víc než štěstí. –

–Nezdá se vám, že jste sprostý? – namítla unaveně.

– Proč ne, – překousl smrkovou větvičku a dodal: – Souhlasím. –

Nevěděla, zda si ji prohlíží s uspokojením. Když odcházel, měl téměř zavřené oči. “³⁵

Touží po lásce a pevné životní opoře. Jenže záhy zjišťuje, že Jindřich sílu jen předstírá, že vše, co Marii o sobě tvrdí, je jen póza, ochranná slupka, jež má chránit zranitelné, ještě mladické nitro:

„Odstrčila ho od sebe, když chtěl přitisknout hlavu na její prsa. Jak je mladý a slabý, řekla si s náhlou ošklivostí, proč schovával právě k ní. V té chvíli to nebyl muž, spíše dítě nebo dívka. Omýval si oči po pláči jako malá Klára. [...] Cítila na svém boku, jak se chvěl. Poněkud se odtáhla a nabrala do dlaní černou vodu. Opřela se o kámen a nepohnutě čekala, že se nakloní a obejmě ji. Ale hleděl na ni smutnými, žalostnými očima a pokoušel se o úsměv a brada se mu třásla.

– To je divná válka. Z tebe udělala festovní ženskou a já jsme na hromadě. Nejraději bych byl ženská a zůstal přitom chlap a u tebe aby to bylo obráceně. Ale nic takovýho nejde. – [...]

Neodpověděla. Možná přestala být opravdu ženou. V táboře jí zhrubly ruce, ramena zhnědla a ztloustla v pase, ve vězení ztratilo soucit a stud mnoho žen a zůstaly ženami jen tělem. Možná proto ji nikdo nepolíbil na hranicích do

³⁵ KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 26-27.

vlasti, když skončila válka. Chlapec se choulil k ní a zatím by si přála položit hlavu na jeho rameno. “³⁶

Přesto se mezi nimi vytvoří milenecký vztah, alespoň prvních pár let opravdu šťastný a spokojený.

„– Jak je ženská, která se mně líbí, tak je to potom zázrak, abys věděla. A takovou ženskou jsem ještě v životě neviděl... – “³⁷

Po čase začínají společně žít v Mariině domku. City se však oboustranně vytrácejí:

„– Já jsem skutečně hezkou ženskou nikdy, ale nikdy neviděl, – povzdechl si v kuchyni.“³⁸

Pousmála se nad těmi hezkými sedmi lety s ním. Chtěla se zeptat ostatních žen na louce, co se dělá, když žena zestárne. “³⁹

Navíc Klára si k Jindřichovi nikdy nevytvoří vřelejší vztah, naopak jím spíše trochu opovrhuje:

„– Proč nemáš ráda pana Jindřicha? – Klára hladila zlaté kadeře a odpověděla: – Když on tak smrdí. – Matka ji uhodila do tváře. – Tak nesmíš mluvit. Za to nemůže. Pracuje u koní, nemáš co ohrnovat nos. To se mi na tobě nelíbí. – “⁴⁰

³⁶ KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 37-38.

³⁷ Tamtéž, s. 66.

³⁸ Tamtéž, s. 87.

³⁹ Tamtéž, s. 89.

⁴⁰ Tamtéž, s. 61-62.

Klára na jedné a matka s Jindřichem na druhé straně tvoří kontrast. Proti zjemnělé dívce, zvyklé na přepych a mající kulturní zájmy, stojí dva lidé, kteří většinu času tráví jen dřinou. Klára v myšlenkách utíká z reality světa, v němž je nucena žít, zpět do německé rodiny. To, co Německu předcházelo, a lidé, s nimiž tehdy žila, to vše je mrtvé.

„V ozdobné kleci si tam hrála se střípky čepýřící se kavka, nebyli tu vojáci, kteří ji vyhodili do sychravého větru na hranicích. Kavka pila pouze z křišťálové misky v kleci a dnešního dne u ní spal bílý psík. ... [...]

... a zdálky od města přijížděl tatínek a nesl třpytivou štiku, která byla větší než Klára. V tom světě byla také maminka, která spala u ní v jedné posteli a donesla z půdy staré sánky. Maminka tu byla s nimi se všemi, byla také mrtvá.“⁴¹

Marie je pro ni vlastně cizí člověk. Klára je sama zmatená, tápe, neví, kdo jsou její skuteční rodiče, kam patří, kde je její pravý domov. I přes to, že vidí a cítí Mariin smutek, není schopná se změnit. Mlhavé a vzdálené vzpomínky nejsou dostatečně pevné, jsou spíš jako sen, není proto možné je uchopit, navázat na ně. Vytržení z kořenů bylo provedeno násilně a nevratně.

Protože je chytrá a touží po vzdělání, vytváří si svůj svět díky knihám, které je schopna celé noci tajně pod peřinou číst, a také díky vzpomínkám na Německo.

Na gymnáziu tajně naváže prostřednictvím korespondence kontakt se svou adoptivní rodinou. Poté co Kláře začínají přicházet z německé rodiny dárky, Marie na situaci rezignuje.

Citová odcizenost matky a dcery ještě zesílí, když Jindřich o ni začne projevovat milostný zájem. Soužití s Marií je nucen ukončit. Mariiny problémy tím ale nekončí.

⁴¹KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 81.

Novela graduje do tragického vyústění, na Marii čeká další rána, z níž se už nikdy nevzpamatuje. Klára se rozhodne vrátit do Německa, do rodiny, kterou jedinou považuje za svou.

„I kdyby se zítra zpozdil vlak, i kdyby Klára zůstala v domě ještě celý týden, ani tehdy by se možná nesetkaly. Muselo by se něco vrátit, co by způsobilo, aby ten týden byl rozhodující, třeba hodina, možná chvíle. Taková chvíle, kdy Klára sejde dolů ze svého pokoje a sedne si k matce na kraj postele. [...]

– Kláro? – zachytla jí matka na okamžik paži, chtěla říct nejezdi, ale zeptala se: – Jak to, že zrovna tebe vybrali? –

– Taky se divím, – pohodila hlavou Klára a sňala modrou stužku z vlasů. – Jedinou ze školy. Kvůli tobě a tátovi. Ale nikdy jsem se nesnažila, fakticky. To oni sami... –

– Ale proč zrovna do Německa? –

– No když je tam festival, to máš přece jedno, kde ...“⁴²

Matka hledá v sobě samé příčinu Klářina kroku, pokládá si četné otázky a snaží se na ně sama odpovědět. Čiré zoufalství a strach z toho, že dceru navždy ztratí, ji nutí znovu a znovu přemýšlet nad tím, kde se stala ta osudná chyba, co udělala špatně, čím se provinila, že její dítě, za které by dýchala, které jí dávalo naději na nový život po válce, je k ní tak chladné, jako by ani nebylo její:

„To byla chvíle, na kterou matka čekala. Co bylo dřív, ztrácelo význam. V odkrytých očích dcery našla odraz sebe samotné. Byl tu ještě večer a celá noc. Bylo teprve devět hodin a pět minut, ještě nebyla půlnoc. Každý spěch však vzdaluje. Nemohla si vzpomenout, kolik let by bylo zapotřebí vrátit, aby

⁴² KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 96-97.

mohly znovu začít spolu. V suchém létě, kdy přišel do tohoto domu Jindřich, už bylo pozdě. Možná se měly vyhnout hřbitovní zdi předešlý podzim. Možná bylo pozdě již na nádraží, když se Klára vrátila se svázanou roličkou klavírních not. Vlastně nebylo co začínat, snad bylo pozdě už ve válce. Marně se snažila upamatovat na jediné, co jí vzalo dceru.“⁴³

Marně čeká na Klářin návrat – ta už je doma, do Čech se zpátky nevrátí.

„Vlaky ze západu a jihu se křižovaly do světových stran a žádný z nich nepřivezl její dceru zpátky. [...]

– Ta nám vyvedla pěknou věc hned druhý den. Bylo to tutově domluvený. Čekali ji v autě, nějaký starší chlápek se ženou. Noblesa. Líbala se s nima a hned jeli do západního sektoru, ke Kurfürstendammu... kdepak, paní, ani se neotočila. Ne, nic nevzkázala. –

– Je tedy nezvěstná? – zeptala se s náhlou nadějí matka.

– Nezvěstná? – řekl překvapeně mladík s odznaky, - ale ovšem, tak se to dá taky říct. –“⁴⁴

Tragický osud matky, která toužila po dceřině lásce, je zpečetěn. Veškerá naděje zhasla, zbývá už jen zoufalství. Takové, které bere chuť žít.

„Při návratu se zastavila na návsi u pomníčku padlým. Jména byla nečitelná. Někde mezi nimi byla za jménem jejího muže mezera. Vždycky se bála, že tam připíše jméno. Teď však byla ta mezera příliš úzká pro dvě jména. Její jméno, i jméno Kláry, které je na počet písmen stejné, se tam už nevejde.

⁴³ KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 97.

⁴⁴ Tamtéž, s. 99.

Ale třetí strana pomníčku byla ještě prázdná. Tam bylo už dost místa pro ni, její dceru, pro všechny ostatní.“⁴⁵

Příběh Marie Vlácilové je plný bolesti, smutku a beznaděje. Ale je také příběhem silné ženy, která sice padne, ale dokáže znovu vstát a jít dál, protože věří v lepší život. Obrovskou naději vkládá do obnovení citových vazeb mezi sebou a dcerou. Naděje se však nenaplní. Marii opustí manžel i milenec, avšak nejvíce ji bolí čin dcery, od níž si mnoho slibovala. Po jejím odchodu zůstává jen prázdno a smrt se jeví jako jediné řešení, jediné vysvobození.

Tato Körnerova próza je opravdu neradostná, domnívám se, že touto prvotinou si léčil rány, způsobené ztrátou otce na konci války. Dílo má být varováním a upozorněním, že nejen mrtví jsou oběťmi války. Právě naopak jsou jimi hlavně ti, kdo přežili a musí se vyrovnat se všemi důsledky – se ztrátou nejbližších, se změnami svého životního stylu, s bídou, s traumaty, která s sebou každá válka přináší. Jen ti nejsilnější v sobě naleznou sílu a dostatek odhodlání začít znovu a poprat se s osudem. Jenže lidé nejsou stroje, potřebují milovat a být milováni, to je jedna z nejdůležitějších potřeb člověka, jež mu vymezuje smysl bytí. Ne každému je ale dopřáno v životě pocítit skutečnou lásku.

Klára a Marie jsou obě nešťastné, každá z nich by chtěla vrátit čas, ale z jiného důvodu a jiným způsobem. Po válce už jsou zcela jiné než před ní, proto není možno navázat vztahy tam, kde byly násilně přerušeny, ač si to Marie přeje. Klára zas nedokáže zapomenout na domov v Německu. Pro obě je to vlastně začarovaný kruh, ze kterého není úniku. Válka zásadním způsobem ovlivňuje životy lidí. Podle mého názoru v této próze Vladimír Körner vyslovil snad nejsilněji své varování před válkou, ale především před dopady, které lidem přináší.

⁴⁵ KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 99.

5.2. Údolí včel

Jde o prózu, jež vznikla a byla vydána jedenáct let poté (1978), co byl vytvořen a natočen film podle stejnojmenného scénáře (1967, režisér František Vlácil).

Již název knihy Údolí včel nesignalizuje zcela jasně na to, že jde o historickou prózu. Rozhodně z něj nelze vytušit, do jaké doby děj příběhu spadá. Podle mého názoru je to název jak lokální, tak symbolický. Není jen zastřešením díla, ale je i rámcem celého příběhu, jak se později z děje dozvídáme. Určuje totiž místo, odkud hlavní postava Ondřej vychází a kam se vrací. Navíc včela je pro Ondřeje symbol domova, protože jediná včela v cizím kraji mu živě dokáže připomenout, odkud přišel a kam se má vrátit. Pomyslný kruh se tedy uzavírá. Kniha je rozdělena na dvě rozsáhlejší části s názvy Vlci a Včely. Tyto dvě části jsou pak rozděleny na podkapitoly, kterých je dohromady 11 a mají každá svůj název.

V textu nikde nenajdeme žádný letopočet, takže jen podle popisu lidí, jejich chování, oblečení, zvyků a jiných – dalo by se říci – indicií pozorný čtenář dedukuje, že příběh se odehrává ve 13. století, kdy celá Evropa žila v duchu křesťanství, a proto ti, kteří byli označováni jako pohané násilnou a často krutou cestou obracení na křesťanskou víru.

Najdeme zde pouze dvě stěžejní místa, kde se odehrává podstatná část děje. Lokální rámec knihy tvoří údolí včel s Vlkovem, což je jakási tvrz s hrádkem a rozlehlými pozemky, odkud pocházejí páni z Vlkova. Tato tvrz se nachází v Čechách, avšak z knihy nevyvodíme, kde ji hledat. Její název je odvozen od vlků, které páni z Vlkova velmi rádi používali k lovu místo psů. I Ondřejův rodný kraj s hrádkem se však postupem času mění. Když je Ondřej malý, vypadá to tam takto:

„I pro tuto chvíli nejškaredějšího dne nad rodným Vlkovem. Z dalek opačného konce údolí dotíral zvuk zvonu, slavnostně, a přece bíději než zvuku umíráčku před čtyřmi léty. Tam, ve zvonici nového kostela, byli teď všichni lidé z domu, tam, pod náhrobními kameny, ležela v hlíně matka. Když ji ukládali, žaloval zvon ještě na prastarých trámech a kaple vypadala jako přibita lijáky a lesními požáry. Nyní řvala střecha čerstvými šindeli a zvonice kamenným zdivem, deště ani požáry ji nemohly ohrozit. Ten pevný kostelík dal vybudovat k matčině památce otec a vysvětit jej přišli němečtí mniši.

Zvon duněl údolím, včelstvo opouštělo chlapce i svou včelí královnu dlící v šeru věchýtku a bzučelo zezlátlým vzduchem.“⁴⁶

Když se Vrátil Ondřej do Vlkova ze Západního Pruska, vypadal rodný Vlkov trochu jinak, sešleji, opuštěněji, i on se mění s tím, jak se mění Ondřej.

„Hned pod lesem stál rozlehlý zemanský dvorec a slunce zářilo na obou malých věžích a kamenných zdech. Střecha byla zašedlá šindeli. Prošla léta dala dřevu pevnost kovu. ... Ale žádní huňatí psi neleželi před vraty na slunci, ani človíček nestřežil past před svou věží.“⁴⁷

Druhou lokalitou je západní Prusko, kde nedaleko pobřeží Baltského moře leží hrad německých řádových rytířů Stumm, k němuž patří i rozlehlé pozemky. Zde žijí velmi zbožní mniši, kteří jsou také zároveň rytíři a ve jménu boha obracejí pohany na křesťanství. Z tohoto kraje na nás dýchne chlad, opuštěnost, jakási syrovost a drsnost. Území, které ovládali němečtí řádoví rytíři kolem roku 1300, se nacházelo podél pobřeží Baltského moře na území dnešního Polska – zde bylo z levé strany ohraničeno Vislou – Ruska,

⁴⁶ KÖRNER, V. Údolí včel. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008, s. 9.

⁴⁷ Tamtéž, s. 63.

Litvy, Lotyšska a Estonska. Je to místo naprosto odlišné od Vlkova plného zvěře, rostlin, lesů, potůčků, luk a pastvin.

„Za nepatrnou dunou, půl německé míle od řádového hradu. Tam ho vyvedl ten cizí rytíř s bledým obličejem a s jeruzalémským křížem. Dál už nedošli, stanuli na nejsevernější hranici řádu, stvrzoval ji jediný kámen v holé písčíně, řádový milník s křížem zvrásněným větry a solí a zlomky starého data.“⁴⁸

„Zakřičel racek, pak přiletělo celé hejno. Ptáci zbarvení bílomodře jako kov brně a hladina moře. Žádný hmyz tu neobtěžoval, povětrím nezabzučela jediná moucha, ani včely. Nic. Mrtvo na pohled, pevný řád.“⁴⁹

Krajiny a prostředí – Vlkov v lesích plných života versus rytířský hrad u moře, kde jsou jen písečné duny – slouží jako symboly života a smrti, živočišnosti, touhy užít si život plnými doušky a pevného, až nelidského řádu.

Stejně tak proti sobě stojí i hlavní hrdinové: Ondřej z Vlkova, nebo také z Volfenberka, který se jako malý chlapec dostane na žádost svého otce do Pruska k řádovým rytířům, a řádový rytíř Armin von der Heide, který nabídne Ondřejovi přátelství (na život a na smrt). Svým zjevem velmi odpovídá místu, kde žije. Je také jakoby chladný, strnulý až neživý, jeho tělo je vyhublé věčnými pústy:

„Jeho tvář byla bez radosti a pohnutí, její strohost by neproměnil ani úsměv.“⁵⁰ či „Jeho tvář zůstávala pořád tak nepřirozeně strnulá, potažena tenkou kůží, z níž vystupovaly vpadlé oči. Ty jediné ve tváři skutečně žily a zářily i pod kápí.“⁵¹

⁴⁸ KÖRNER, V. Údolí včel. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008, s. 13.

⁴⁹ Tamtéž, s. 14.

⁵⁰ Tamtéž, s. 14.

⁵¹ Tamtéž, s. 18.

Zároveň v něm ale můžeme najít i zlomek lidskosti, kterou prokáže pávě tím, jak se osamělého chlapce Ondřeje ujme:

„Řádový rytíř konečně přistoupil k prochladlému dítěti, zahalil tělíčko svým pláštěm a pak je pozvedl do výše svých prsou. Řetězová košile zamrazila, ale pohled řádového bratra byl hřejivý jako spánek v kůžích.

- Budeme přáteli, Ondřeji, chceš? - řekl křižák a políbil chlapce na ústa. Cítil ten hřejivý dotek i plášť, který mu třel tělo do sucha. Tak ho mohla líbávat jen matka, uvědomil si chlapec a netušil, že mnichovo políbení bude prvním a zároveň posledním lidským dotekem za všechna ta léta, co měl prožít mezi řádovými bratry.“⁵²

Další důležitou postavou je Ondřejův otec, pán z Vlkova, se setkáváme sice jen na počátku díla, ale hraje v něm pro Ondřejův život rozhodující roli. Je popsán jako jezdec ve vyšíváném kabátě a nakadeřenými měděnými vlasy, krutý a nelítostný. Neváhá udeřit ve vzteku jak své dítě, tak i ženu. To on pošle Ondřeje do řádu rytířů jako své pokání za to, že Ondřeje málem ve zlosti zabil:

„- Bože, - říkal k obloze třesoucím se hlasem ve strašlivém pohnutí, - neber mi ho. Dám ti ho! Slibuji, že ti ho zaslíbím, bude sloužit k tvé slávě, jenom mu zachovej život...“⁵³

A tak je stvrzen Ondřejův osud – stává se rytířem-mnichem.

Poslední postavou je mladičká manželka pána z Vlkova, Lenora, která je po smrti Ondřejovy matky za pána z Vlkova provdána, i když je to vlastně

⁵² KÖRNER, V. Údolí včel. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008, s. 15.

⁵³ Tamtéž, s. 11.

skoro ještě dítě. Ondřej si ji pamatuje ze svatby jako děvče jen o pár let starší než on sám. Když se však vrátí zpět do Vlkova, najde v sešlé tvrzi zralou ženu, jež po smrti Ondřejova otce nikoho neměla a žije ve stavení osaměle, jen se zestárlou čeledí. Lenora byla kdysi příčinou toho, že Ondřeje v den svatby otec udeřil tak nešťastně, že málem zemřel. Žárlil totiž na ni, vadilo mu, že otec dává přednost někomu jinému před mrtvou matkou. Proto jsou po Ondřejově návratu domů vztahy mezi ním a nevlastní matkou napjaté, nakonec však zvítězí zdravý rozum, mládí, které chce žít, a láska. Ti dva se do sebe zamilují a chystají svatbu. Lenora je symbolem domova, návratu k rodným kořenům, ale i symbolem plodnosti a naděje na nový život.

„Široká pokojná žena, voní jak pšeničné pole. Táhne z ní smír. Kdo jí naposled rozhalil prsa pod tím černým převlekem? Vlasy si odkryla před večerem a byly spleteny do strohých uzlů kolem hlavy. Myslela na totéž co on?“⁵⁴

Další méně významné postavy nehrají v ději důležitou roli, pouze jej dokreslují. Všechny postavy jsou historicky nedoložené, tedy smyšlené.

Nejtragičtější postavou příběhu je rytíř a řádový mnich Armin von der Heide. Jeho život je od začátku až do smrti předurčen k tomu být nešťastným, i když on sám sebe utvrzuje v tom, že štěstí spočívá v pevném řádu a boji proti všem nevěřícím ve jménu Boha a Krista. Je to člověk, který je schopen ve jménu Krista zabíjet bližní, fanaticky prosazující myšlenky a ideologie, o nichž nesmí být nikým pochybováno. Ve svém světě si tak vytvořil černo-bílý pohled na vše, co se kolem něj odehrává. Co je v souznění s řádem a božím učením, je správné, ale vše ostatní, co se vymyká, je špatné. Do svého dogmatického světa není schopen přijmout ani náznak jiných myšlenek. Jediné city, které je schopen prožít, jsou záchvěv radosti z přátelství

⁵⁴ KÖRNER, V. Údolí včel. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008, s. 66.

s Ondřejem a poté bolest, již pocítí, když se dozví o Ondřejově útěku. Právě tím se však jeho fanatičnost stupňuje, protože jeho jediným úkolem je přece zachránit přítele a přivést ho zpět – k vykoupení, k Bohu, k čistému životu bez všeho světského, tedy hříšného. Na cestě ho nezastaví ani zlomek pochyb, že by bylo špatné zabíjet lidi, kteří smýšlejí jinak, či že by Ondřej měl mít právo na jiný život, že by měl mít právo volby.

*„Christ ist erstonden! zpívali v takových chvílích křižáci
v nejnelítostnějších řežích s pohany a vzduchem švihaly meče a utínaly nohy,
lidské paže i hlavy, chorál přehlušoval nářek a úpění o milost dobýjených lidí.
Nebylo milosti, nebylo zemdlení. Povstal Kristus! Veselme se všichni, on bude
naší útěchou ... spásou jedinou. Kyrie eleison!“⁵⁵*

Armin von der Heide je slepý a hluchý ke všem myšlenkám a možnostem, jež by nezapadaly do jeho pravd, respektive dogmat. Ne Ondřej, ale právě Armin je ten nejosamělejší ze všech, jeho život bude uzavřen tragickým koncem. Svým způsobem Ondřeje miluje jako svého bratra, a právě proto ho musí zachránit, aby se vrátil zpět k víře a řádu. V Lenoře není schopen vidět symbol naděje, plodnosti a štěstí, naopak je pro něj symbolem neřesti, hříchu a úpadku, a proto ji zabije. Zabije ji pro lásku k Bohu a k Ondřejovi:

„Armin von der Heide stál nad tělem zabitě ženy. Ruku s dýkou měl bezvládně svěšenou na řetízku podél těla. V jeho bledém těle se nepohlo nic, ani strach. Byl v něm konečně mír.[...] Služky se vrhly na Armina, hořekovaly strašlivě. To on zde byl tím mrtvým. Spasil duši přítele a ten půjde přímo do nebes.“⁵⁶

⁵⁵ KÖRNER, V. Údolí včel. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008, s. 55.

⁵⁶ KÖRNER, V. Údolí včel. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008, s. 102.

Místo očekávané Ondřejovy vděčnosti a radosti se Armin dočká opovržení a smrti:

„Proč tolik křičel Ondřej, místo aby jásal? ⁵⁷ [...] - Pusťte je! – vykřikl přes celý dvůr Ondřej a hlas se mu zlomil. Sotva mu bylo rozumět. Z vytažených dvířek se vzápětí vyřítla smečka a vrhla se na tělo, které osířelo na dvoře.“⁵⁸

Nejzásadnější otázku, myšlenku celého díla Údolí včel, si pokládá právě Ondřej:

„Proč Armine? Proč jsi nás všechny zabil? Jeho vzlykot však zanikl v štěkotu. Všem bylo pozdě. Nikdy netoužil po takové spáse, nechtěl být svatým, chtěl jenom žít... Nešlo o pouhý trest. Armin dosáhl svého, ale za jak strašlivou cenu! Za cenu zničení toužebného, tolik deptaného, a přece vždy skutečného života.“⁵⁹

Körnerovo Údolí včel je naléhavým varováním před fanatismem všeho druhu, původu i jakéhokoli cíle. Každý fanatismus nechává za sebou nevinné oběti, je pro lidskou společnost hrozbou a nebezpečím. Slepá víra bez používání vlastního myšlení, ať už jde o náboženství nebo jakékoli ideologie, je velmi lehce zneužitelná. Pokud lidé slepě přijímají informace jako dogmata, jako pravdy, o kterých nelze diskutovat, lehce se stávají pouhými loutkami a nástroji plnění jakýchsi „vyšších“ cílů jiných jedinců, kteří manipulují druhými ve svůj prospěch. A právě toto poselství v sobě Údolí včel nese. Tím je aktuální a nadčasové.

⁵⁷ KÖRNER, V. Údolí včel. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008, s. 103.

⁵⁸ Tamtéž, s. 104.

⁵⁹ Tamtéž, s. 104.

5.3. Lékař umírajícího času

Jedno z nejrozsáhlejších děl Vladimíra Körnera je román Lékař umírajícího času, který vyšel v roce 1984. Předlohou mu byl stejnojmenný slovenský televizní seriál natočený také v roce 1984 režírovaném Miloslavem Lutherem. V roce 1990 pak vznikla filmová podoba s názvem Svědek umírajícího času.

Titul knihy odkazuje na hlavní postavu celého románu – Jana Jesenského, jenž jako první provedl v Čechách veřejnou pitvu. Předlohou autorovi tedy byla skutečná osoba – Jan Jessenius, který žil na přelomu 16. a 17. století, byl na svou dobu moderním a pokrokovým lékařem, vědcem a filozofem. To vše bylo možné právě proto, že žil za humanismu, tzn. v období, kdy se kladl důraz na lidský rozum a potenciál a kdy byly tolerovány myšlenky a činy, jež se odchylovaly od dosavadní tradice, zpochybňovaly řadu teorií a pravd, jež byly do té doby lidem vštěpovány a o nichž nesmělo být pochybováno. Je jasné, že takovéto poměry nemohly trvat příliš dlouho. Jakékoli reformní myšlení a modernizace se totiž snadno vymknou kontrole, což se nikdy nehodí těm, kdo vládnou (v 16. a 17. století především panovník a církev). Jak je známo, nejsnadněji se ovládá nevzdělaná, ustrašená masa lidí, humanismus však dával příležitost těm chytrým, schopným, výjimečným, a právě proto byl záhy nahrazen barokem a rekatolizací, které kladlo důraz na návrat k Bohu a víře a snažilo se potlačit humanistické myšlenky. Umírající čas je symbolickým označením nejen pro doznívající humanismus, ale i pro konec svobodnějšího období zemí koruny české a pro začátek podřízenosti habsburské monarchii.

Román je rozdělen do pěti dílů, které nesou latinské názvy. Každý díl je pak dále členěn do šesti až devíti podkapitol.

Děj se odehrává v několika prostředích. Začíná v Padově, která tehdy byla vyhlášeným centrem vzdělanosti a svobodného učení a dávala přístřeší řadě významných osobností, jež dále vzdělávají nadané studenty, jako byli Jan Jesenský či Johannes Kepler. Dalším prostředím je Wittenberg v Německu, město, kde reformátor Martin Luther přibil svých 97 tezí o nápravě církve na dveře kostela a díky němuž se po celé Evropě rozpoutala vlna protestů proti dosavadnímu působení církve. Jessenius nejen že působí na tamější univerzitě a snaží se publikovat, aby získal doktorát, ale zejména pozná Marii Felsovou, ne zvlášť pohlednou dceru místního bohatého zlatníka, a ožení se s ní.

Poté se stěhují do tajemné Prahy na císařský dvůr Rudolfa II. Habsburského, humanisty a mecenáše věd a umění, a Jessenius se stává jeho osobním lékařem. Po císařově smrti a po smrti Marie, která umírá na mor, Jessenius prchá před smutkem do Alp, kde zplodí nemanželskou dceru s obyčejnou venkovskou dívkou. Vrací se zpět do Prahy společně dceruškou Julinkou a je dosazen nekatolickými stavy na místo rektora pražské univerzity. Tím se jim ale zaváže k tomu, že bude podporovat protihabsburskou vládu a stane se stavovským diplomatem. Nejprve je sám ztotožněn s myšlenkou mocenského i náboženského osamostatnění českých zemí. Je dokonce vězněn pro podezření, že byl jedním z přímých strůjců pražské defenestrace, stále však ještě věří, že bojuje za správnou věc, protože chce lepší budoucnost pro svou malou dcerku:

„ – O dítě se postaráme, – řekla paní Polyxena. – Mám mezi defenzory synovce. Přivezeme vám dcerku, kam chcete. Jestli vám jde o peníze, dáme vám víc jak české stavy. Nevěříte? –

– Děkuju, – řekl Jessenius, [...]

– Oni mi dali něco, co se nedá zaplatit, paní Polyxeno. –

– Copak asi? – ohrnula ochmýřené rtíky.

– Naději, – řekl pevně Jessenius, – možná to zní hloupě, ale mám víru, že sloužím dobré věci ... –

Dobré věci, takový idiot, dál už se Polyxena nezdržovala, ... ⁶⁰

Záhy však zjišťuje, jak to ve skutečnosti je s nekatolickými stavy i s novým králem-cizincem Fridrichem Falckým, mladíkem, jenž nezná místní poměry a historii země, v níž by měl vládnout, bojovat za samostatnost a protestantskou víru v českých zemích a osvobodit je od nadvlády katolických cizinců-Habsburků!

„– A tihle jsou co? – prohlíží si chlapy vyzbrojené cepy, sudlicemi a kosami. S těmi má jít do války?

– Husiti, Veličenstvo, – říkají mu. – Živý odraz naší slavné minulosti. –

Husitům se Falcký upřímně zasmál, považoval je za alegorické masky.

Masopust na podzim není k zahození, vyvedl Alžbětu z kočáru a jak dvě zlaté děti vyšli oborou. ⁶¹

Jessenius tuší, že ne vítězství, ale neštěstí se pomalu, ale jistě blíží na českou zemi! Moc dobře si uvědomuje, co je pro něho v životě nejdůležitější – ne sláva a post rektora na univerzitě, ale jeho dcera Julie, kterou miluje tolik, jak ještě předtím nikoho ne, ani svou ženu Marii:

„Potichoučku zavřel za sebou dveře, v ohništi pokojně hořelo a pukalo dříví, jak lavice v prastarém chrámě, hleděl do toho svatého půlnočního ohně a bylo to něco svatokrádežného. Nemohl za to. Tam k té malé cítil něco, co předtím k žádné ženě. Mohl by se stydět před světem.“ ⁶²

⁶⁰ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 317.

⁶¹ Tamtéž, s. 342.

⁶² Tamtéž, s. 326.

Čím více člověk miluje, tím více se bojí, že by mohl milovanou osobu ztratit. Snaží se proto, dokud to ještě jde, vyvázat ze všech politických i profesních povinností v zájmu záchrany svého a dceřina života.

„ – Pane císařský rado, – řekl Jessenius. – Pojedu ještě do Bystřice k Bethlenovi, jak jsem slíbil stavům. Falckému zatím nejsem nijak zavázaný. – Proč to říkáte mně? – obrátil se k němu stařec. Jessenius snesl i ten přísný pohled. Nechtěl už být zavázán žádnému člověku a žádné ideji na světě, jen a jen vlastnímu svědomí a svému dítěti, dokud to jde, dokud se nepošpiní v proudu, který nese lidské osudy jak smetí bůhví kam – – Chci být po tomto úkolu zproštěn dalších diplomatických služeb. I za cenu, že bych musel odejít z univerzity. – “⁶³

Záhy se mu tušení potvrzuje, poznává krutou pravdu, jak strašně se zmýlil, věřil-li, že stavům a novému králi šlo o lepší budoucnost českých zemí a záchranu jeho rodného Slovenska, jež trpí pod vládou vévody Bethlena. Všechny ideje se rozplývají se zjištěním, že jde zase a jen o moc a potupu těch druhých, tedy mocných Habsburků!

„ – Ale Magnificence, – řekl mladý král, – my přece nebojujeme o nějaké národy, ani kvůli nějaké víře! Nám teď jde především o spojence. Jsme ve válce, platí jen vítězství! – “⁶⁴

„ – Pochopte, Jessenius. – Jeho starý příznivec a přítel to ještě zkoušel po starém. – Ted’ nejde o nějaké Slováky. To se vyřeší potom. Ted’ je situace, kdo s koho! –

– Přesně, – řekl Jessenius, kdo je v právu, nekřičí už. – Pod těmi svatými obrázky a hesly – – jde zas a jenom o moc a osobní zisky. –

⁶³ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 343.

⁶⁴ Tamtéž, s. 347.

– *Jste tak naivní, nebo mazaný, Jessenius? – Pan z Michalovic si sundal klobouk a tím se ovíval jak vějířem. Hleděl na doktora se stejným podivem, jak před chvílkou Falcký.*

– *O nic jiného snad nikdy nešlo. –*

– *Mně bohužel ano. –*

Učený hlupec, dokonce idealista.⁶⁵ [...]

– *Budovci, samozřejmě, – prskal mu teď u obličeje.*

– *Oba si myjete ruce a čekáte, jak to dopadne! Čistí bojovníci – – Odkdy vás znám, Jessenius, pořád někomu slibujete věrnost. Víte vy, že nevím dodneška, komu jste vlastně věrný? –*

Otázka na dno duše, pod tím opovržlivým pohledem haslo staré pouto i stavovská přízeň, a tak ujelo Jesseniovi bezděky to nejpravdivější:

– *Já? – – no přece, v první řadě sám sobě. –⁶⁶*

Jesseniova předtucha se naplní v nejhorší podobě. Stavy jsou v bitvě na Bílé hoře snadno poraženy, Fridrich Falcký z boje uteče a mnoho mladých a nevinných lidí zbytečně umírá. Jessenius má v hlavě jedinou myšlenku: dostat svou dceru do bezpečí, je to ještě možné, na ničem jiném mu už nezáleží. Trest totiž přijde záhy a bude ničivý. Loučení s Julinkou a vědomí, že už ji nejspíš nikdy neuvidí, je to nejbolestnější, co zažil. Všechno ostatní je nedůležité a nicotné proti lidské a hlavně rodičovské lásce.

„Tatínku, já chci jít s tebou, – říkala dívenka.

– Ted’ už to nejde, Julko. – [...]

– Bud’ poslušná, dceruško moje – – neboj se ničeho, to zas přejde, – dralo se to už bez jeho vůle.

⁶⁵ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 348.

⁶⁶ Tamtéž, s. 349-351.

Dítě ztichlo, hledělo vážnýma, zarmoucenýma očima na třesoucí se hlavu svého otce, nedokázalo pochopit, že dospělý klečí při zdi a pláče.

– Tatínku, – dotklo se jeho vlasů, – nedělej to, neplač už, prosím tě... –

Marně. Jessenius si cpal rukáv do úst, aby zdržel ten příval zoufání, narychlo sehnáný kahánek posvětil naposledy žalostný obrázek loučení. Bětka odváděla Julku do nastupující noci, Jesseniovo vzlykání už sláblo, zmlkly i zvony.“⁶⁷

Jessenius je nakonec uvězněn i se všemi ostatními vůdci odboje a na Staroměstském náměstí 21. Června 1621 popraven pro výstrahu všem, kdo by se snad v budoucnu chtěli bouřit proti Habsburkům. Končí éra rozvoje vědy a umění, končí svoboda náboženského vyznání, končí humanismus a nastupuje rekatolizace a tvrdá vláda Habsburků.

Každá z hlavních postav románu je vyobrazena ve třech rovinách – osobní, profesní (kariérní) a národní – které se vzájemně prolínají a ovlivňují.

Úspěšní, slavní, nadaní a něčím výjimeční lidé jsou už od narození předurčení k tomu, aby žili v nitru velmi osamoceně, ač jsou většinou obklopeni společnostmi. Často se cítí opuštěni, nepochopení, protože něčím nad druhými vynikají – chytrostí, uměleckým talentem, nadáním pro různé obory nebo že se rodí jako příslušníci té nejvyšší vrstvy. Ostatní jimi opovrhují, protože jim závidí. Každá lidská bytost chce být šťastná, štěstí se však poměřuje tím, že ho srovnáváme se štěstím druhých. Nedostatek toho, co bychom si přáli, vede k závisti. Sice toto myšlení posouvá vývoj lidstva kupředu, na druhou stranu však patří závist k jednomu ze smrtelných hříchů, neboť dokáže být tak šíravá, že může vést k hrozným činům v duchu: Co nemám já, nebude mít ani druhý!

Dokud žil Rudolf, nemohli nepřátelé proti Jesseniovi nic podniknout, proto se přetvařovali nebo mlčeli. Jakmile se však poměry změnily, Rudolf zemřel a s ním odešla i humanistická epocha, která přála vědě a poznání

⁶⁷ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 370-371.

dosud neprozkoumaného, začali mu dávat své opovržení najevo, ale dokonce ho prohlásili za bezbožného kacíře, jehož jméno má být vymazáno a z dějin zapomenuto. I vzdělaní lidé, kteří s tímto názorem nebyli ztotožnění, protože věděli, jak všestranný a hodnotný člověk Jessenius byl a co všechno dokázal, jakým způsobem a jakými činy posunul lékařskou vědu vpřed, museli alespoň navenek své chování vůči Jesseniovi změnit. Pokud totiž chtěli žít tak jak dosud a věnovat se dále své profesi, nesměli vybočovat z řady a vystupovat proti víře a filozofii, které tvrdě prosazoval jezuitský řád.

„Kampanus nabíral dech k slovu nejpodstatnějšímu: – Milí přátelé a bratři, ačkoli máme jistou důvěru, máme v donu Diegovi Marimillovi nejen milého pečovatele, ale i spravedlivého soudce. Jméno toho, ani je nedokážu vyslovit – – zaprodance, co se odvažoval bezbožnými pitvami a výklady zasahovat do tajemství boží prozřetelnosti, znevážil svými pochybnými rejdy i dobré jméno našeho učení – – musí být navěky zapomenuto, zahrabáno.“⁶⁸

Pravda byla zneužita, převrácena a přizpůsobena tak, aby se hodila hlavně těm, co právě vládnou a potřebují ovládat davy lidí, manipulovat jimi.

Ačkoliv je Jessenius výjimečným člověkem, který svými činy posune lidstvo dál, vystoupí z průměru a jde proti proudu, přesto není jeho život v osobní rovině úplně tak tragický jako je ten Rudolfův. Jessenius v mládí najde skutečného přítele Johanna Keplera, po studiích a vojně pozná ve Wittenbergu ženu Marii, jež mu bude stát věrně po boku až do té doby, než zemře na mor.

Marie je žena nehezká, avšak přímá a silná. Vlastně se v mnohém Jesseniovi podobá, sama vždy stála jako by mimo, byla díky svému vzhledu odlišná, ačkoliv byla ženou vzdělanou a inteligentní. Právě proto je po celý její život Jesseniovi oporou. Rudolf zůstává – i když obklopen dvorem, vědci a umělci – zcela osamocen a opuštěn.

⁶⁸ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 400.

I když je Jessenius popraven v červnu 1621 na Staroměstském náměstí, je na rozdíl od Rudolfa šťastný muž. V životě byl milován a miloval. Ačkoliv je jeho žena mrtvá a potomka mu nikdy nedala, zůstává na světě dcera Julie, která sice nebyla zplozena z manželského svazku s Marií, ale přesto jí v žilách koluje Jesseniova krev a ta je příslibem a symbolem naděje, že jeho jméno nebude nikdy zapomenuto!

Rudolf II. je mnohem tragičtější a osamělejší postavou, protože se narodí předurčen stát se panovníkem:

„Taky mi bývalo smutno, už jako děcku, Jessenius. Myslel jsem, že z toho umřu ...“⁶⁹

Nikdo se ho neptal, zda chce, zda je vůbec schopen vládnout. Očekává se od něj, že bude silný a schopný, on je ale pomatený, dětinský, touží po lásce, kterou nikdy nepoznal, touží po bezstarostnosti dětství, na které rád vzpomíná:

„Císař se zasní, začínalo to jako pohádka před usnutím. Těch blahých prvních sedm let dětství, těch nejkrásnějších. Jediné šťastné chvíle mezi chrtý a hračkami, bez bezduché bolesti, jen párkrát vyhrknou slzičky v modři očí dítěte, jenom sedm let a pak už nic.“⁷⁰

Být obklopen láskou a krásou, to si toužebně přeje, proto se obklopuje nejrůznějšími uměleckými díly, avšak zároveň všechny kolem sebe podezírá z přetvářky a lži. Je to věčný zápas v jeho nemocné a neklidné duši, svými výstřelky a chováním spíš připomíná dítě a tak je s ním i jednáno: navenek se mu všichni klaní, dvoří a lichotí mu jako váženému panovníku, na druhou

⁶⁹ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 225.

⁷⁰ Tamtéž, s. 233.

stranu je s ním však manipulováno. Jessenius je jeden z Rudolfových dvořanů, kterému skutečně věří, protože je jeho osobním lékařem, před nímž odkryje mnohá tajemství. Avšak tím, že je Rudolf panovníkem, tzn. tím nejvyšším v zemi, svrchovanou hlavou celého království, který nemá ve své zemi nikoho k sobě rovného, a že nemá silnou osobnost, ale naopak duševní nevyrovnanost, je jeho osud „vězně“ svého jedinečného postavení zpečetěn. Je vězněm ve své zemi, ve svém paláci a jeho nitro je uvězněno v těle vládce, jenž by dal cokoli za to být obyčejný člověk s obyčejnými starostmi a povinnostmi, avšak od něho se očekává síla a nadlidské schopnosti. Jediným ulehčením je pro něj za života útěk od všedních problémů a povinností k umění a nejrůznějším vědám i „pavědám“, poté je jediným vysvobozením smrt, kterou skoro toužebně očekává:

„Jessenius přistoupil k lůžku, tady nebylo pomoci, to věděli oba, a přesto se nezdál Rudolf zkormoucen, spíš povznesen vědomím blížící se chvíle. Chystal se jako odvážný mořeplavec na velkou plavbu, z které se žádný námořník nevrací, veden jen klamnými hvězdami.“⁷¹

Johann Kepler má podobný osud jako jeho přítel Jessenius. Je výjimečný, schopný, nadaný, a právě proto často odvrhovaný a nepochopený. V mládí je nadšeným studentem, věří v lepší budoucnost, proto přijímá místo dvorního astrologa na Pražském hradě u Rudolfa II., kde se po letech opět setkává s Jesseniem. Poté, co Rudolf umírá, je i Kepler zbaven místa u dvoru, a navíc mu umírá na černé neštovice celá jeho rodina:

*„–Moje je tam už taky, –řekl Johann Kepler, – i s dětma. –
Oznámí to tak prostě, jako by ani soustrast nepotřeboval.
– Co to bylo, mor? –*

⁷¹ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 223.

– Černé neštovice, do týdne byli pryč. –
– To je hrůza, – hlesl Jessenius. Všechny čtyři děti i s Barborou
Keplerovou! “⁷²

Kepler sice není popraven jako zrádce a kacíř, ale končí jako potulný
nuzák, světem zcela zapomenutý:

„– Jsem světoznámý hvězdář a matematik, Johann Kepler. Císařská
reference. Vemte si horoskop pro dámy, vědeckou pranostiku ... –
Marně se lísal, za koho se ten pobuda vydával? Ať raději sbírá po domech
hadry a kosti. [...]
– Neotravuj, dědku, – odstrčily ho, až se mu krámk vysypal na chodníček,
chichotaly se. Zahrozil za nimi jak pravý prorok apokalypsy:
– Jenom se smějte, nikdo neuteče svému osudu! Tam jsou, dívají se na nás,
svědkové umírajícího času. –
Zbytečná námaha, spěchající opozdilci se ani nepodívali nahoru, považovali
proroka za pomatence, prašivému psovi a takovému člověku se raději vyhni,
měli svých starostí dost.“⁷³

Lékař a filozof Jan Jessenius, císař Rudolf II. i astrolog a matematik
Johannes Kepler – to jsou postavy, jejichž osud je předem daný. Jejich životy
jsou determinované nejen výjimečností, jež je jim daná - dalo by se říct - od
Boha, shůry, v jejímž důsledku vybočují z řady průměrných lidí a plavou
proti proudu, proti šedé mase, ale jsou ovlivněny také dobou a sociální
vrstvou, do které se narodili. Snaží se druhé přesvědčit o své pravdě, ale
nejsou vyslyšeni, protože nezastávají tu „pravdu“, jež je momentálně žádoucí.
Proto zůstávají nepochopeni a žijí – ač mezi lidmi – v osamění. Smrt je

⁷² KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 272.

⁷³ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 397-398.

zejména pro Rudolfa jediným vykoupením z pozemského trápení. Až mnoho let po své smrti budou tito lidé oslavováni za své převratné myšlenky a činy, kterými posunuli lidstvo zase o krok dál.

Román Lékař umírajícího času je jako novela Údolí včel varováním před fanatismem náboženské víry, jež je zprvu myšlena v nejlepším a nejčistším duchu, a jejího zneužití v boji o moc.

„Co přečkalo husitské bouře a excesy věků, to bylo nyní páleno na nádvoří hradu, prastaré oltáře i zlacené obrazy českých světců, madon i jezulátek, ve zpustošeném chrámu leží vykvašený koláč a kalich, každý si bere sám a jí a pije, to jsou celé pobožnosti. Tak prostá a nelítostná je nová víra vnešená do Čech, [...] Oči hříšníka se vyloupnou samy, nejdřív hoří vlasy, pak zapraskají kosti, kult trestu dovedený na maximum, sadismus jak vyznání pravé víry – –

Ti dopadli! Katolictví se také nadchne rádo ideami, ale v životní praxi je nakonec milosrdnější, má totiž blíž k praktickému životu a zalekne se fanatických excesů. Počítá hlavně s člověkem hříšným, vyhovuje letoře slabošské krajiny, kde je zem vlídná, je vše nějak línější, zato severské roviny na písku a helvétské hory dosáhnou těžko nebe milosrdenství, jsou vysoko nad lidskými slabostmi a vysmívají se pozlátkům, pro takovou víru je však zdejší krajina zcela nepřipravena ... vyvrhne nakonec fanatiky.“⁷⁴

⁷⁴ KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 347-348.

5.4. Anděl milosrdenství

Baladická novela z prostředí válečného lazaretu za první světové války vyšla v roce 1988. Je rozčleněna do třinácti kapitol a opět připomíná to, jak válka zásadním způsobem zasáhne do osudů všech lidí bez ohledu na to, zda jde oficiálně o vítěze či poražené, neboť nakonec jde každému jen o holé přežití.

Hlavní postavou novely je žena – Anežka Brunnová, původem Česka, která se jako mladinká dívka bez rodičů a bez financí vdá za rakouského vojáka Adolfa Brunna. Ten jako nadšený dobrovolník bojující za vlast vstoupí do rakousko-uherské armády, kde se postupně vypracuje až k hodnosti majora a je mnohými obdivován pro svou tvrdost.

Anežčino soužití s ním hned od svatby není úplně šťastné. Nemůže si sice stěžovat na materiální zabezpečení, ale po citové stránce strádá. Pár se nerozhodl mít dítě, za což je nakonec Anežka vděčná. Manžel jí píše z fronty neupřímné dopisy, kterým však ona sama nevěří, jen v ní posilují neblahý pocit, že mezi nimi není a nikdy nebyl žádný hluboký citový vztah. Poté, co Anežka vidí svého muže na frontě, jak bezcitně jedná se zajatci a nechává pověsit i děti, se v ní probudí vůči němu nenávist, opovržení a také pocit viny za činy páchané jejím manželem na nevinných lidech. Vlastně se jí spíše uleví, když se dozví o jeho smrti:

„– Je mrtev? – řekla a Volc přikývl. Proboha! Tak tichounce a nečekaně přichází štěstí. [...] Hlava se zatočila, tak mámivě přichází osvobození. Díky nebi, přece jen existuje, je teď na dotek. Za chvíli to spadne, udeří hrom, ten stav je snesitelnější než dusno před bouřkou. A ona už nebude nahá v řece, ale v osiřelé manželské posteli. Zachráněna!”⁷⁵

⁷⁵ KÖRNER, V. *Anděl milosrdenství*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 24.

Jenže ani potom nekončí Anežčino ponížení. Dozvídá se totiž o jeho druhém životě, o tom, že ji podváděl s jinými ženami, lhal jí, přetvařoval se:

„Otevírala zapovězené šuplíčky pánského sekretáře. Tajemství leží na dně. [...] Nahhlédla do neznámého a přece tak tušeného světa. [...] Někde daleko hřmí skutečná válka, chrčí strojní pušky a vzlykají ranění. Ať zajdou všichni, celý svět. Ještě ji poskvrnil ze záhrobí.“⁷⁶

Nejenže se Anežka cítí být mužem podvedená a potupená, ale na ni padá velká zodpovědnost za to všechno, co napáchal. Viní z toho nejen jeho, ale i sebe samu. Stala se přece dobrovolně jeho ženou, nese tedy vinu s ním. Nemůže žít dál jen tak nečinně v jejich domě, v přepychu, když kolem umírají nevinní. S manželovou smrtí jako by umřel veškerý předešlý život, není možné na něj navázat. Jedinou možnost, jak se vykoupit a odčinit Brunnovy hříchy vidí v pomoci druhým bez ohledu na vlastní potřeby a zájmy.

Hlásí se na práci v lazaretu, který je paradoxně na místě, kde probíhaly radovánky vysokých důstojníků a kde si užíval i major Brunno. První zde jsou pro Anežku těžké. Nehostinné a ponuré prostředí, vzduch prosycený pachem krve a smrti, beznadějně případy, kterým už se nedá pomoci. Přesto však lékař, sestra Hilda i pomocníci každý den svádějí nerovný boj, aby zraněné zachránili.

Ačkoliv je Adolf dávno mrtev, vznáší se jeho duch nad Anežkou pořád, je s ní na každém kroku. Ostatní jí ho připomínají tím způsobem, že se k ní chovají s úctou, ačkoliv ona upozorňuje, že nechce mít v lazaretu žádné výsady. I když je pro Anežku major Brunno ztělesněním zla, dává jí vzpomínka na něj neuvěřitelnou sílu, aby bojovala, odčinila jeho hříchy a tak vykoupila i svoji duši:

⁷⁶ KÖRNER, V. *Anděl milosrdenství*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 30-31.

„– Samozřejmě, žádné výsady, madam, to budu respektovat, – říká štábní lékař a přitom pátrá těma tmavýma očima, on ví svoje. [...]

– Já vám rozumím, z piety ke svému manželovi –

– Ano, doktore, – řekla Anežka, – právě kvůli němu. Kolika chudákům ublížil, chci trošku pomoci. A právě tady. –

Moralistka, morálně masochistický komplex, to už bylo Horetzskému zjevné.

– Jste enormně tvrdá, madam. To obdivuji. –

– Krutý byl on, doktore. –

– K nepřátelům, vážená, to je snad rozdíl. – “⁷⁷

Anežka v lazaretu ovšem nečekaně potkává dalšího muže svého života. Je jím zajatec Kryštof Stryja, pocházející pravděpodobně z Polska, nadaný zázračnou uzdravující silou. Proto mu všichni říkají šaman.

„– Šaman je kanón, – chlubil se Radek, – aby vám bylo jasno, madam, velezrádce. Na ty jsme zařízení. –

Anežka kývla, to bylo celé představení, na podání rukou to také nevypadalo. Zajatec o to stejně nestál, jako by vůbec nebyla přítomna žena. Co proti nim má, že mu nestojí ani za pohled?! [...]

– Stejně ho máš na svědomí ty, šamane, – řekl Radek. – Je jako sup, milostivá paní, on si ty svoje nemocný vybírá. O koho ani nebrnkne, s tím je ámen. Ještě se nespletl. – “⁷⁸

Kryštof je pravý opak Anežčina manžela. Je sice také silný a umí být tvrdý jako Brunno, zocelený mnoha boji a tvrdými podmínkami, v nichž musel žít, třeba ve vyhnanství na Sibiři. Zároveň má v sobě soucit s nemocnými a také cítí vinu za nenávist vůči těm, co zabíjejí druhé, je jedno,

⁷⁷ KÖRNER, V. *Anděl milosrdenství*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 40.

⁷⁸ Tamtéž, s. 51.

na jaké straně fronty bojují. Právě pocit nenávisti ho žene dál a nutí ho léčit raněné:

„– Já je všechny nenávidím, – řekl někam ke klenbě kapličky, – tak strašně, že jim musím pomáhat – abych to napravil. Dám jim všechno, abych se jich zbavil. Navěky – a lezou znova, dobití jak psi. Zase se budou škrtit a zabíjet. Jak potkani. –“⁷⁹

Anežku Stryja fascinuje, neumí však zdůvodnit, proč ji tolik přitahuje:

„Ty nesmírně bledé oči zajatce byly mimo, nehodily se vůbec k divokému vzezření. Jako by pouze odrazily tok válečných roků a tisíciletí křivd a bēd. Kde už takové viděla, na kolika obrazech svatých? To bude ono. Biblické oči, co ještě věří na příchod mesiáše k této zemi. Vlasy má špinavé, na venkovní očistě mu nezáleží, ...“⁸⁰

Vyhledává jeho přítomnost, jak to jen jde, i když on s ní jedná zprvu naprosto chladně. Vysmívá se jí, je k ní odměřený, protože je vdova po majoru Brunnovi, vrahu mnoha Stryjových krajanů:

„– Já jsem Anežka Brunnová, – řekla. Nepodíval se už na ni, jen řekl: – Víme o vás. To jméno proklínají po celé Haliči, říkají ho dětem před spaním. – [...] Jméno major Brunna, to teď nosí ona! Zachvěla se a on se k ní podíval tak, že ustoupila.“⁸¹

Přesto se začnou sbližovat, nacházejí k sobě cestu skrze pomoc druhým. Stryja zachrání mimo jiné život mladému Italovi Sylviovi, o něhož

⁷⁹ KÖRNER, V. *Anděl milosrdenství*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 83.

⁸⁰ Tamtéž, s. 54.

⁸¹ Tamtéž, s. 55.

Anežka pečuje, a Sylvio se zázrakem uzdravuje. Vztah mezi Kryštofem a Anežkou je osudově daný. Oba dva jsou vlastně nevinnými oběťmi války. Anežka dobrovolně pyká za hříchy svého manžela, Stryja zase proto, že se nenarodil na straně vítězů a že léčitelské schopnosti ho nutí pomáhat i těm, jejichž rukou zemřeli jeho blízcí a krajané. Milostný cit vzplane i v takovém neradostném místě, jakým je vojenský lazaret.

„ – Co když mě pohrbějí zaživa? Děje se to. –

A tu řekl něco, co jí zastavilo dech:

– Už jste pohřbena, vzácná paní. –

Zaživa? To snad ne! Neřekla ani slovo. Vždyť ještě vůbec nežila, nikdo v ní neprobudil ženu. Proč se teď na ni tak usmál? Myslí si, že to bude on!“⁸²

„Byl tam, jako by se předem smluvili. Nemohl se skrýt jinde. Není zapotřebí domluv u lidí, co jsou si souzeni předem. Najdou se vyvrženi i v sebevětším davu, i bez světla v úplné okolní noci. Ztroskotance vyhazuje samo moře na břeh, lidé se zbavují všech, co je straší světlem výčitek, nechtějí své svědky.“⁸³

I když jejich vztah nemá perspektivu, nemůže vzhledem ke všem okolnostem dojít naplnění, má daleko i jen k náznaku idyličnosti, je za něj Anežka vděčná. Konečně poznala, jaké to je být opravdu milována, a zažila skutečný cit, neboť se říká, že lepší je prožít nešťastnou lásku než žádnou.

Anežka pomáhá Stryjovi k útěku, oba jsou však zrazeni paradoxně Sylviem, kterého zachránili. Kryštof je na útěku zadržen a čeká ho smrt. Přesto Anežka doufá, že se ještě něco stane, co je oba zachrání. Bolí ji poznání, že k pomoci při útěku využíval Stryja i sestru Hildu, ale ještě víc ji trápí, že si Kryštof myslí, že ho zradila ona:

⁸² KÖRNER, V. *Anděl milosrdenství*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 87.

⁸³ Tamtéž, s. 96.

„Anežka se opírala čelem o okenní rám, hleděla dolů. Kryštofe, šeptala pro sebe, znělo to jak zaříkávání, modlitba o milost, aspoň se na mě podívej, drahý, moc tě prosím – možná bude všechno dobré. [...]

Anežka Brunnová doufala marně, Stryja k ní nevzhlédl, a kdyby zvedl oči, uviděly ji s rakouským ofícírem a našla by v nich jediný ortel: že zradila ona ...

*Já ne! chtěla by zakřičet do dvora, než se úplně setmí, ale bylo by to zbytečné. Jsou věci, které se v tomto životě nedají vysvětlit. Do patra došel teď Volc a odváděl si Anežku Brunnovou do sálu. Sbohem, můj drahý – sorry“
Kdo koho vlastně zradil první?⁸⁴*

Ač je Stryja smířený se smrtí, přesto ještě v skrytu duše doufá, že Anežku alespoň spatří. Těžce se srovnává s tím, že ho zradila. Velmi se mu uleví, když zjistí, že je Anežka nevinná, že mu naopak do poslední chvíle pomáhala, jak mohla:

*„ – Totální zrada, – řekl Radek, – oblafl nás všechny. Paráda! – Právě našel bývalou Anežčinu pistoli s erbem.
– Kam jsi dal ostatní papíry, davaj všechno, jestli ti můžu poradit, nebo bude moc zle, – říká Radek, ale Stryja se usmívá jak omámený. Na rtech má krůpěje, jinak okoraly. Vnímá vůbec, co chtějí?“⁸⁵*

Stryja je nakonec zastřelen a Anežka nachází jeho mrtvé tělo v kašně na nádvoří. V té kašně, u které se kdysi její muž fotografoval s nahými prostitutkami. Je postavena před rozhodnutí: buď spolu s hejtmanem odejde do válečného tábora a bude zde pro potěšení důstojníků, nebo půjde jako ošetřovatelka do věznice s nevléčitelně nemocnými, kde nemá velkou naději na přežití. Samozřejmě si vybere tu druhou možnost, ač se jí to ještě snaží

⁸⁴ KÖRNER, V. *Anděl milosrdenství*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 177-178.

⁸⁵ Tamtéž, s. 184.

v lazaretu rozmlouvat. Nejde jí o záchranu těla, vlastní život pro ni nemá cenu. Jediný důvod, proč dál žít, je ten, aby mohla co nejdéle pomáhat druhým, a našla tak duševní klid a mír.

„ – Zbláznila se, – řekl šéflékař, – nesnáším gesta. –

– Ba ne, doktore, – pravil mladý hauptman.

– Já je znám. Takhle k nám chodí i na popravy. Idioti! Typicky slovanský motiv – když už kolem sebe vidí moc zla a nemůžou proti tomu nic dělat, tak si potřebují spasit aspoň vlastní duši – “⁸⁶

V krátkém epilogu v závěru poslední kapitoly najdeme i jakýsi krátký medailonek věnovaný Anežce Brunnové:

„ Anežka Brunnová, vdova po majoru c. k. armády, která kapitulovala, se stala jednou z mála žen zaniklé monarchie, kterým byla udělena medaile VIRIBUS UNITIS. Dva andělé v zeleném vavřínu nesou zlatý nápis, jinak je bronz a ve štítku na emailu rudý kříž. Toto vyznamenání dostala tři měsíce po konci velké války. In memoriam ... “⁸⁷

V celkovém kontextu novely vyznívá tento dovětek poněkud ironicky.

Anežka Brunnová je typem silné hrdinky, jež cítí morální zodpovědnost za činy svého manžela, a ačkoliv se sama ničím konkrétně neprovinila, nikoho nezabila ani nepoškodila, nedokáže žít v ústraní, v klidu a teple svého luxusního domu. Hříchy jejího muže jsou tak velké, že se musí pokusit alespoň část jich odčinit. Nic už od života nečeká, i když je ještě mladá, ale přesto nachází v lazaretu to, co by zde nikdy nečekala - lásku.

I tato Körnerova próza nastavuje zrcadlo válečným hrůzám, snaží se ukázat, jak válka tvrdě a nemilosrdně vše mění, jak nejvíce zasahuje právě ty nejnevinnější, jak dokáže pokřivit charakter lidí, kteří najednou začnou bažit

⁸⁶ KÖRNER, V. *Anděl milosrdenství*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 192.

⁸⁷ Tamtéž, s. 192.

po moci a slávě a jdou za svým cílem doslova přes mrtvoly. Anežka taková není a ani nechce být, proto se brání neustálému spojování s manželovou památkou a chce vyjít ze stínu viny majora Brunna, který padl i na ni. Je to statečná a obdivuhodná žena s pevným, čistým charakterem, kterou nezlomí ani skutečnost, že je jí souzeno položit život za druhé.

6. Kam zařadit Körnerovy hrdiny?

Hrdinové Körnerových próz, s jejichž texty jsem pracovala (Střepiny v trávě, Údolí včel, Lékař umírajícího času a Anděl milosrdenství), jsou zvláštními typy lidí, kteří se snaží vymanit ze svého předem daného osudu, jsou něčím výjimeční, plavou proti proudu, a asi právě proto jsou většinou strženi zpět a končí tragicky. Doba, prostředí a lidé kolem nich nejsou totiž na takové převratné změny připraveni. Hrdinové touží po obyčejném životě naplněném opětovanou láskou, ať už partnerskou či rodičovskou, chtějí svobodu, spravedlnost a bojují proti násilí páchanému na nevinných lidech.

Střepiny v trávě jsou příběhem tří nešťastných lidí. Hrdinkami jsou dvě ženy – matka Marie a její dcera Klára. Obě byly násilně vytrženy ze svého přirozeného prostředí, důvodem je válka, která rozděluje lidi krutě a nevratně mění jejich povahy, duši. Marie je silná žena, která se ve vězení udržuje při životě a duševním zdraví jen díky myšlenkám na své dítě a na život, jenž přijde po válce. Netuší, jak moc se mylí. Klára už je jiným člověkem, stane se dcerou svých německých adoptivních rodičů a tento stín už není schopna nikdy překročit. Ač se Marie snaží, co jí síly a mateřský pud stačí, nikdy k sobě cestu nenajdou. Marie zůstává opuštěná všemi muži – manželem i milencem – a svojí dcerou, tedy vlastní krví, což jí bere veškerou naději, už nemá pro co žít, takže smrt vidí jako vykoupení. Osamocena všemi končí silná a statečná žena, která do poslední chvíle bojovala, ale válka se svými zločiny páchanými na lidech nakonec vyhrává.

Údolí včel je také tragickým příběhem tří lidí – Ondřeje, křižáka Armina a Ondřejovy macechy, poté manželky Lenory. Ondřej byl kvůli provinění svého otce poslán do křižáckého hradu, aby sloužil jako řádový mnich a rytíř ve jménu Boha. On si tento osud nevybral, nebyla to jeho

volba, a proto z krutého řádu bez lásky, z nehostinného kraje utíká zpět do svého rodiště, kde zažívá pravý milostný cit a je konečně šťastný. Novela avšak nemůže skončit happyendem, je tu totiž ještě řádový bratr Armin von der Heide, muž pevně přesvědčený o tom, že nic jiného než řád a služba Bohu jsou tím pravým a jediným životním naplněním. Ondřeje vidí jako zbloudilou ovečku, kterou přece musí zachránit, musí ji přivést zpět do hradu! Nesnaží se porozumět tomu, že by měl Ondřej svou hlavu, svůj rozum, že má svobodné právo na vlastní rozhodnutí, jak se svým životem naloží. Armin vidí celý svět jen černobíle, kdo není s řádem, je proti nám. Je ukázkou toho, jak nebezpečný je jakýkoliv fanatismus, jak ovládá duše lidí, kteří jsou ve jménu své pravdy schopni i zabít! Lenora umírá Arminovou rukou a ten je pak zabit vlky, jež na něj vypustí Ondřej. Rána v Ondřejově srdci se však nikdy nezacelí a ani Armin neumírá šťasten, protože svůj úkol – přivést Ondřeje zpět k Bohu – nesplnil.

Lékař umírajícího času vypráví o životech několika významných mužů – osobností, jež se skutečně v dějinách českých zemí proslavily. Ján Jessenius je schopný a výjimečný člověk, jenž svými myšlenkami a objevy předběhl svou dobu. Stejně tak jeho přítel Johannes Kepler a císař Rudolf II. Všechny tyto postavy jsou pro svou jedinečnost předurčeny být nepochopeny, ti méně schopní lidé, méně bohatí a vlivní jim jejich postavení závidí a snaží se je strhnout zpět. Nejtragičtější osobou je však Rudolf II., nemilovaný, poblázněný snílek, jenž je dosazen na trůn a má plnit veškeré vladařské povinnosti. Ze své osamělosti uniká ke snům a smrt je nakonec pro něj spásou. Jessenius s Keplerem se snaží nejen o kariéru, ale také o šťastný osobní život. To jim však není umožněno. Jessenius umírá na Staroměstském náměstí, kde je nespravedlivě popraven roku 1621, a Kepler se po smrti své rodiny - odvržen veškerou vědeckou společností - odebírá do ústraní. Ideály, za kterými tito muži šli, pro které bojovali, jsou pošlapány a na dlouhou dobu zapomenuty.

Hlavní hrdinkou prózy **Anděl milosrdenství** je žena Anežka Brunnová, manželka majora Adolfa Brunna, bojujícího ve jménu habsburské monarchie za první světové války. Napáchá spoustu zla, on si samozřejmě (ostatně jako všichni válečníci) své činy ospravedlňuje tím, že přece brání svou vlast a že trestá protivníky, aby nakonec byl nastolen mír. Jenže Anežka ve svém nitru ví, že jakékoliv vraždění je špatné, že jsme všichni lidé z masa a kostí, je jedno, zda jsme na té nebo oné straně. Za zločiny svého manžela cítí tak velkou zodpovědnost a vinu, že odchází jako ošetřovatelka do lazaretu. Ví, že ji tam může potkat smrt, ale nebojí se jí. Nemohla by sedět doma a žít v materiálním zabezpečení, když jiní potřebují pomoc. Paradoxně na tak neradostném místě, jako je lazaret, potkává skutečný cit, opěťovaný cit muže, který stejně jako ona léčí druhé lidi. Ale i jejich láska nemá naději na šťastný konec, už předem oba vědí, že jejich štěstí je jen pomíjivým zlomkem života. Zajatec Stryja je nakonec pro útěk z vězení zastřelen. Přesto nachází Anežka v práci pro druhé své naplnění, kráčí vstříc osvobození duše od hříchu. Její život má cenu jen tehdy, když může pomoci lidem od jejich utrpení, ačkoliv ona sama ví a je s tím smířená, že její život nebude dlouho trvat.

Když se vrátíme zpět ke kapitole, jež charakterizuje existencialismus, vyvstanou nám znovu myšlenky, že člověk si vlastně projektuje svou vlastní budoucnost, v každé minutě musí jednat a rozhodovat se sám za sebe. Musí si pokládat otázku, zda je to či ono správné, a nese zodpovědnost za své činy, protože to, co dělá, neovlivní jen jeho život, ale i životy druhých. Anežka Brunnová si uvědomuje, kolik zla napáchal její manžel, kolik životů ovlivnil, a protože jako jeho manželka ví, že vina ulpěla i na ní, že by neměla její duše nikdy klidu, rozhodne se hřích a vinu odčinit skrze pomoc druhým. Ondřej se rozhodne svobodně o svém životě, uteče z řádu, protože se neztotožňuje s jeho učením. Vidí smysl žítí v něčem jiném a jde si za tím. Ví, že ne posmrtný život, ale ten pozemský,

naplněný radostí a skutečnou lidskou láskou, má nejvyšší hodnotu. Jenže to Armin nechce a ani nemůže nikdy pochopit. Vyrůstal ve své pravdě, v dogmatech, jež mu byla vtlačována řádem, on ani nijak jinak jednat nemůže! Za Arminův fanatický čin, kdy zabije milou svého řádového bratra ve jménu záchrany jeho duše, musí Armin také nést zodpovědnost a pykat. Umírá nešťasten, nezachránil ani Ondřejovu duši, ani tu svoji. Marie Vlácilová si také uvědomuje, že musí začít se svou dcerou znovu, že po letech odloučení nebude jednoduché k sobě znovu najít cestu. Jenže na vše musí být dva a její dcera bohužel není schopna obnovit lásku k matce. Mateřský cit byl nevratně poškozen, každá si jde za svou budoucností, avšak jiným směrem. I Klára se svobodně rozhodne matku navždy opustit, tím však změní nejen svůj život, ale i ten Mariin. Opuštěná matka odchodem dcery svůj smysl bytí ztrácí.

Ján Jessenius nachází zálibu ve vědě a studiu, má předpoklad stát se učeným a slavným. Budoucnost si tvoří svou pílí a pracovitostí, převratnými myšlenkami a činy, na něž tehdejší doba nebyla připravena. Díky nabídce protestantů věří v lepší svět pro svou dceru, jakmile však zjistí, že byl oklamán, ví, že cena bude vysoká a že se nedá nic vrátit zpět. Ví, že nikdo neuteče svému osudu a že každý se nakonec bude muset za své činy postavit a vzít za ně zodpovědnost.

Všichni hrdinové analyzovaných próz Vladimíra Körnera mají jedno společné: věří v lepší budoucnost a bojují za lepší svět. Uvědomují si váhu svých vlastních činů a vědí, že za každou chybu, zkušenost se tvrdě platí. I když jsou často opuštěni a osamělí, jsou silní, a pokud vidí nějakou naději, perou se s osudem dál. Některé okolnosti jsou však natolik zdrcující, že berou chuť a energii pokračovat ve snažení, život pro ně ztrácí veškerý smysl, už není o co bojovat, proto kapitulují a jejich posledním svobodným rozhodnutím je smrt.

Třebaže jsou hrdinové próz Vladimíra Körnera zasazeny do historického prostředí (středověk, 30 letá válka, první světová válka, druhá světová válka), jejich osudy jsou si podobné a opakují se pořád tytéž náměty: jak válka a veškerý fanatismus zásadně ovlivňují životy slavných, ale i obyčejných lidí. Zlo, se kterým se postavy potýkají, je však přítomno v každé době, problémy se stále opakují, lidé dělají tytéž chyby a musí za ně tvrdě platit. Avšak pro lidské pokolení je charakteristické, že se nedokáže poučit z chyb svých předků, opakuje je, jen v drobných obměnách a v jiném prostředí.

Proto se domnívám, že cílem Vladimíra Körnera nebylo zobrazit hrdiny doby dávno minulé, ale naopak na hrdinech z dob minulých ukázat současné problémy či problémy neustále se opakující. V centru jeho próz nestojí slavné bitvy, ale lidé ovlivnění těmito bitvami, lidé, kteří se musí vypořádat se vzniklou situací a odpovědět si na otázku, proč a pro co vlastně žít dál. Některým se to daří lépe, některým hůře, ale i tak to v životě chodí a je jedno, jestli ho žil člověk v 17. století, nebo jej žije nyní, ve 21. století.

7. Závěr

V diplomové práci jsem se věnovala konkrétním dílům Vladimíra Körnera – Střepiny v trávě, Údolí včel, Lékař umírajícího času a Anděl milosrdenství. Při výběru jsem se snažila představit různé typy hrdinů, různé příběhy, různý čas a prostor, v nichž se příběhy odehrávaly. Prózy jsem také vybírala dle jejich vzniku, aby mezi nimi bylo delší časové rozmezí, a jsou řazeny chronologicky dle data vydání. Třem z nich (Střepiny v trávě, Údolí včel a Lékař umírajícího času) předcházelo filmové zpracování, takže byl napsán nejdříve scénář a až poté vznikla knižní podoba.

Jak už bylo řečeno v předchozí kapitole, příběhy i jejich hrdiny je třeba zařadit k existenciální próze. Děj je sice zasazen do historického prostředí, ať už jde o středověk, třicetiletou válku, první světovou nebo druhou světovou válku, některé postavy jsou dokonce historicky ověřitelné (Rudolf II., Ján Jessenius, Johannes Kepler), avšak autorovým cílem není podat věrohodný obraz minulosti, jak lidé žili a co se tehdy dělo. Vladimír Körner nám představuje lidi, již bojují proti svému osudu, proti zlu v podobě válek, za lepší budoucnost pro sebe a své děti. Hrdiny jsou nejen muži různých věkových kategorií (hlavně muži v produktivním věku), ale jsou jimi i ženy, silné a odhodlané. Anežka Brunnová se v Andělu milosrdenství snaží dobrovolně odčinit hříchy svého muže- majora (nechal ve válce pobít spoustu nevinných lidí) prací v táboře pro válečné zajatce. V Körnerově prvotině Střepiny v trávě usiluje Marie Vláčilová o obnovení mateřského citu k dceři, jež bylo násilně zpřetrháno, a něco podobného čeká i od ní. I když obě podstupují nelehkou pouť, jež nemusí přinést kýžený výsledek, pouští se do toho s pevným odhodláním a bojují doslova do posledního dechu. Válka zásadně ovlivnila jejich životy a je úplně jedno, zda je člověk na straně obětí či katů.

Pozornost si zaslouží i hrdinové novely Údolí včel – Ondřej z Vlkova a jeho řádový bratr Armin von der Heide – kteří jsou k sobě připoutáni slibem věrnosti řádu. Ondřej však svému osudu, jenž si sám dobrovolně nevybral, vzdoruje a utíká zpět do rodného kraje, kde zažívá skutečný cit a štěstí. Fanatický mnich Armin ho však má za zbloudilou ovci, pro něj platí jasná pravidla - není jiná správná cesta než jít ve stopách řádu vstříc Bohu; pozemský život nemá význam. Jeho smýšlení, které nepřipouští, že by měl někdo právo na jiné rozhodnutí, ho donutí ke strašlivému zločinu – zabije Ondřejovu novomanželku a sám pak končí jako odvržený pes zardoušený vlky. Tragická vyústění všech Körnerových próz jen zvyšují napětí ve čtenáři a stupňují varování, jímž jsou prodchnuty celé příběhy. Jazyk, jakým Körner píše, je velice strohý a symbolický. Nepoužívá žádné nadbytečné výrazy, dlouhé opisy či klišé, všechna slova, věty, dialogy jsou „šité na míru“ příběhu i hrdinům. Autor také často používá německé výrazy, citáty či různé názvy, uvědomuje si totiž, nakolik je historie českého národa spojena s německým či rakouským. Próza tím získává na autentičnosti. Nejlépe se mi pracovalo s textem Údolí včel. Děj je sice zasazen do dávného středověku, přesto jej cítíme jako paralelu se současným světem, jde vlastně jen o symbolickou historii. Fanatičnost, s níž jedná Armin von der Heide a jež je velkým varováním všem, kteří by se k ní chtěli uchýlit jako k jistému snadnému vysvobození od zodpovědnosti, jak naložit se svým životem, aby měl smysl, jsou dle mého názoru přítomny v lidské společnosti pořád. Stejně tak Ondřejova touha po obyčejné lidské lásce, po domově, po kraji, v němž se narodil a chce dál naplno žít.

Próza Údolí včel mě zaujala již po prvním přečtení, neboť je srozumitelná a významově jasná, některé další prózy z nedávných let jsou až příliš symbolické.

Körnerovy prózy jsou přes rozdílnost příběhů, míst, kde se odehrávají, a času, do něhož jsou zasazeny, jsou spojeny jedním velkým tématem: jakým

způsobem dokáže válka změnit lidské osudy, zasáhnout do zaběhnutého chodu života a obrátit dokonce životy celých národů naruby. Vladimír Körner považuje válku za největší zlo. Jemu samému změnila život druhá světová válka, na jejímž samém konci jeho otec padl na konci druhé světové války. Domnívám se, že varování před válkou rozpoutanou kdykoliv a z jakýchkoliv důvodů se promítá do všech jeho próz, je vlastně jakousi autorovou „sebeléčbou“, protože prostřednictvím své tvorby se s touto skutečností vyrovnává a snaží se znovu a znovu lidem připomínat, jaké zlo válka přináší. S ní je vždy spojena fanatičnost, jelikož nelze bojovat bez pevné víry v něco a někoho. Bojovníci nikdy nesmí pochybovat o správnosti svého jednání, nesmí se zabývat tím, zda jejich činy jsou morální či ne. Musí – často slepě – věřit svému vůdci a je jedno, zda náleží do rytířského křesťanského řádu nebo je majorem c. k. pluku. Körner se snaží upozornit, že důsledky války nenesou jen mrtví, ale že ve větší míře dopadají na živé. Oni se musí nějak vyrovnat se všemi hrůzami, musí v sobě najít chuť, sílu a vůli žít dál. Ačkoliv Körnerova díla čerpají z historie, jejich význam není historického rázu, nýbrž je v tom, že nás prostřednictvím historie upozorňuje na současnost a ukazuje, že se lidstvo zatím ze svých chyb nepoučilo.

Vladimír Körner obměňuje totéž téma, ale s různými hrdiny a v různých prostředích. Činí tak proto, že chce, aby si lidé uvědomili, jak snadné je chybovat, ale jak obtížné je chyby napravovat.

V centru Körnerova zájmu, jak už bylo řečeno na jiném místě, stojí vždy člověk se svými činy, myšlenkami a záměry. Nezáleží na tom, zda žije v době časově vzdálené nebo dnes. Vše, co dělá, má většinou aktuální smysl.

Körnerovy romány a novely nelze jednoznačně zařadit k určitému typu próz – nejde ani o prózy historické, ale ani o ryze existenciální. Proto se domnívám, že próza Vladimíra Körnera patří k tzv. nepravé historické próze s existenciálními hrdiny.

8. Resumé

Diplomová práce se zabývá analýzou a interpretací vybraných děl Vladimíra Körnera – jde o prózy *Střepiny v trávě*, *Údolí včel*, *Lékař umírajícího času* a *Anděl milosrdenství*. Nejen samotný děj, ale především hrdinové těchto próz splňují kritéria kladená na hrdiny existenciální. Körnerovo dílo má společné téma, které prostupuje všemi jeho prózami – je to varování před válečnými hrůzami a fanatismem, jež zásadně a často nevratně mění životy všech lidí. Práce se snaží dokázat, že dílo Vladimíra Körnera vykazuje znaky literárního existenciálního proudu, ale vzhledem k využití námětů z české historie se řadí k tzv. nepravé historické próze s existenciálními hrdiny. Nejde tedy o historickou prózu v pravém slova smyslu, neboť hrdinové příběhů patří k existenciálnímu literárnímu směru, jak to dokládají jejich vlastnosti (jedinečnost, osamocenost, hledání smyslu života, vědomí zodpovědnosti za své činy).

Summary

The diploma work deals with the analysis and interpretation of selected works written by Vladimír Körner – it means the works of prose called *Splinters in the Grass*, *The Valley of Bees* and *The Angel of Mercy*. Not only the plot, but especially the characters of these proses meet the criteria set on existential characters. Körner's work includes a common theme which is noticeable in all his works of prose – it is a warning about the horrors of war and fanaticism, which fundamentally and often irrefutably change the lives of everybody.

The diploma work attempts to prove that Vladimír Körner's work has the hallmarks of literary existential stream. However, due to the fact that themes mostly related to the Czech history are used, it is considered to be an example

of pseudo historical prose with existential characters. Therefore, it is not historical prose in the true sense of the word because the characters belong to existential literary stream as evident from their qualities (uniqueness, loneliness, looking for the meaning of life, the sense of responsibility for one's behaviour).

9. Klíčová slova

existencialismus

existenciální hrdinové

fanatismus

historická próza

nepravá historická próza

válka

Vladimír Körner

10. Prameny a literatura

Prameny

KÖRNER, V. Adelheid. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 2. Praha: Dauphin, 2006. ISBN 80-7272-091-0.

KÖRNER, V. *Anděl milosrdenství*. Praha: Československý spisovatel, 1988.

KÖRNER, V. *Lékař umírajícího času*. Praha: Československý spisovatel, 1984.

KÖRNER, V. Psí kůže (Huncleder). In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 8. Praha: Dauphin, 2008. ISBN 80-7272-009-0.

KÖRNER, V. *Střepiny v trávě*. Praha: Československý spisovatel, 1964.

KÖRNER, V. Údolí včel. Zjevení o ženě rodičce podle svatého Jana. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008. ISBN 978-80-7272-154-2.

KÖRNER, V. Zánik samoty Berhof. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 2. Praha: Dauphin, 2006. ISBN 80-7272-091-0.

KÖRNER, V. Zjevení o ženě rodičce podle svatého Jana. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 4. Praha: Dauphin, 2008. ISBN 978-80-7272-154-2.

KÖRNER, V. Zrození horského pramene. In *Spisy Vladimíra Körnera*, sv. 2. Praha: Dauphin, 2006. ISBN 80-7272-091-0.

Použitá literatura

BALAJKA, B. a kol. *Přehledné dějiny literatury*. Díl I. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970.

BĚZINA, V. *Lexikon českého filmu*. Praha: Cinema, 1996. ISBN 80-85933-09-8.

BILÍK, P. a kol. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2002. ISBN 80-85839-54-7.

BLAHYNKA, M. a kol. *Čeští spisovatelé 20. století*. Praha: Československý spisovatel, 1985.

BLAŽÍČEK, P. a kol. *Dějiny české literatury*. Díl IV. Praha: Victoria Publishing, 1991. ISBN 80-85865-48-3.

BRABEC, J. *Dějiny české literatury*. Díl III. Praha: Československá akademie věd, 1961.

DOKOUPIL, B. a kol. *Slovník českého románu 1945-1991*. Ostrava: Sfinga, 1992. ISBN 80-900578-9-6.

DOKOUPIL, B. *Čas člověka, čas dějin*. Praha: Československý spisovatel, 1988.

DOKOUPIL, B.: *Český historický román 1945 – 1965*. Praha: Československý spisovatel, 1987.

DOLEJŠÍ, P. *Školní slovník českých spisovatelů*. Humpolec: JAS, 2003. ISBN 80-86480-24-0.

FISCHER, J. O. a kol. *Francouzská literatura. Malá moderní encyklopedie*. Praha: Orbis, 1960.

FORST, V. a kol. *Slovník české literatury 1970-1981*. Praha: Československý spisovatel, 1985.

FRIČERA, J. a kol. *Slovník francouzsky píšících spisovatelů*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-130-2.

HANUŠKA, P., NOVOTNÝ, V. *Česká literatura ve zkratce*. Díl IV. Praha: Brána, 2001. ISBN 80-7243-115-3.

HRABÁK, J. a kol. *Průvodce po dějinách české literatury*. Praha: Panorama, 1984.

HRABÁK, J. *Úvahy o literatuře*. Praha: Československý spisovatel, 1983.

HRUŠKA, P. a kol. *V souřadnicích volnosti: Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.

CHALOUPKA, O. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*. Brno: Centa, 2005. ISBN 80-86785-03-3.

JANOUSEK, P. a kol. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Díl III. (1958-1969). Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1583-9.

JANOUSEK, P. a kol. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Díl IV. (1969-1989). Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1631-7.

JANOUSEK, P. a kol. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl I. (A-L)*. Praha: Brána, 1995. ISBN 80-85946-16-5.

LEHÁR, J. a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-308-8.

MACHALA, L. *Literární bludiště*. Praha: Brána, 2001. ISBN 80-7243-139-0.

MACHALA, L. a kol. *Panorama české literatury*. Olomouc: Rubico, 1994. ISBN 80-85839-04-0.

MENCLOVÁ, V. a kol. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-007-1.

MOCNÁ, D., PETERKA, J.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

NOVÁK, A., NOVÁK, J. V. *Přehledné dějiny literatury české*. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-105-1.

PAPOUŠEK, V.: *Existencialisté. Existenciální fenomény v české próze 20. století*. Praha: Torst, 2004. ISBN 80-7215-237-8.

SARTRE, J.-P. *Existencialismus je humanismus*. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-661-1.

VLAŠÍN, Š. a kol. *Slovník literárních směrů a skupin*. Praha: Orbis, 1977.

VLAŠÍN, Š. a kol. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984.

Články z periodik

SEDLÁČEK, J. Vladimír Körner: osudem požehnaný a prokletý. *Cinema*. 2005, č. 3, s. 50-55.

On-line články

WIEDL, J., KOŠNAROVÁ, V.: Vladimír Körner. In *Slovník českých spisovatelů* [online]. c2009 [citováno 15. 03. 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=503&hl=Vladimír+Körner+>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Vladimír Körner [online]. c2009 [citováno 15. 03. 2010]. Dostupný z WWW: [<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vladimír_Körner>](http://cs.wikipedia.org/wiki/Vladimír_Körner)